

PUVUSTUS HARRASTAJATEATTERIN HAASTEENA

Niina Kontio

**Opinnäytetyö
Huhtikuu 2009**

Kulttuuri / Vaatetusalan koulutusohjelma

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Tekijä(t) KONTIO, Niina	Julkaisun laji Opinnäytetyö	
	Sivumäärä 47	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi PUVUSTUS HARRASTAJATEATTERIN HAASTEENA		
Koulutusohjelma Kulttuuri / Vaatetusalan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) BROTKIN, Hanna		
Toimeksiantaja(t) Oulun Työväen Näyttämö		
Tiivistelmä <p>Tämän tutkimuksen tavoitteena on suunnitella ja valmistaa puvustus Oulun Työväen Näyttämölle. Opinnäytetyöllä haluttiin kehittää harrastajateatterin toimintaa suunnittelemalla työvälineitä näyttämöpukujen toteutukseen. Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä rajautui puvustusprosessin kuvaamiseen. Lisäksi näytöksen valmistusprosessin kuvaamisella tuotiin esiin teatteritoiminnan hiljainen tieto ja puvustajan käyttämät työmenetelmät.</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli löytää vastaukset kysymyksiin: Mitkä ovat teatteripuvustuksen eri vaiheet? Mitä puvustajan työ on harrastajateatterissa? Mitä työmenetelmiä puvustaja käytti Oulun Työväen Näyttämöllä? Tutkimustavaksi valittiin osallistuva havainnointi ja aineistonkeruumenetelmäksi dokumentointi. Työn alkuvaiheessa suunniteltiin puvustajan työvälineiksi dokumentteja, joita ovat erilaiset taulukkomuotoiset lomakkeet. Käytettyjen työmenetelmien tueksi etsittiin teorialtietoa näytöksen ja teatteripuvustuksen valmistuksesta.</p> <p>Työ osoitti, että teatterin visuaalisen työryhmän ja ohjaajan toiminnalla on suuri merkitys puvustuksen onnistumisessa. Puvustuksesta tekee haasteellisen tarvittava tieto ja taito työn suunnitteluvaiheessa, tehtävästä ja toteutuksesta. Haasteet ilmenevät prosessin aikana käytetyssä puvustajan metodissa.</p> <p>Työn tulosten perusteella voidaan sanoa, että Oulun Työväen Näyttämön toiminta näyttää lupaavalta. Jatkon kannalta olisi tärkeää keskittyä luomaan uusien työvälineiden avulla organisoidumpaa toteutustapaa, joka parantaa ja tehostaa ajankäyttöä sekä säästää rahaa. Tutkimustuloksia voidaan käyttää vertauspohjana ja tietolähteenä pienimuotoisen harrastajateatterin toimintatavasta. Työ soveltuu myös ensioppaaksi teatteripuvustusta aloitteleville ja siitä kiinnostuneille henkilöille.</p>		
Avainsanat (asiasanat) harrastajateatterit, puvustus, osallistuva havainnointi		
Muut tiedot		

Author(s) KONTIO, Niina	Type of Publication Bachelor's Thesis	
	Pages 47	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title The Challenges of Costume Making in an Amateur Theatre		
Degree Programme School of Cultural Studies, Fashion and Clothing		
Tutor(s) BROTKIN, Hanna		
Assigned by Oulun Työväen Näyttämö		
Abstract <p>The objective of the study was costume design and production for Oulun Työväen Näyttämö, an amateur theatre. The purpose was also to develop the amateur theatre by planning the tools of design implemented in costume making. The research method was qualitative, which was confined to the description of the processing of costumes. Furthermore, with the description of the production process, the tacit knowledge of theatre activity and the working methods of a costumier were.</p> <p>The aim of thesis was to find the answers to the following questions: What are the phases of costume making? What is the nature of a costumier's work in a theatre? What is the working method a costumier uses in the amateur theatre of Oulu? The case material consisted of the activity of the theatre. The analysis was carried out via the committed observation and documentation of the research material. At the beginning of the planning stage, the document list comprised the forms constructed as tables to provide tools for the costumier. The working methods were supported by theory in the form of information of theories of theatre presentation and of the field of making costumes.</p> <p>The study illustrates that the activities of the visual team of theatre workers and the director are very important to making successful costumes. The required knowledge, purpose and know-how of design and production make costume making challenging. The challenges appear as expressed by the methods of the costumier during the process.</p> <p>The results show that the activities of the amateur theatre of Oulu seem promising. In the future, it is important to focus on building more organized working methods, which promotes time planning as well as saves money. The research results can be used as a parable and a source of information for small amateur theatres.</p>		
Keywords Amateur theatres, costumes, management by observation		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	3
1.1 Tutkimuksen tausta ja tavoitteet.....	3
1.2 Tutkimusongelma ja tutkimusmenetelmä	4
2 NÄYTÖKSEN VALMISTUSPROSESSI.....	4
2.1 Taustatiedon hankinta.....	4
2.2 Kolmen naisen koudussa –näytelmän rakentuminen	5
2.3 Teatteripuvustus	7
2.4 Yhteydenpito ja tiedottaminen.....	8
2.5 Ohjaajan suunnittelutyö	9
2.6 Puvustajan suunnittelutyö	11
3 PUVUSTUKSEN SUUNNITTELUPROSESSI	13
3.1 Suunnitteluvaiheet	13
3.2 Harjoitukset.....	15
3.3 Puvustuksen hahmottuminen.....	16
3.4 Valitut värit ja materiaalit.....	18
4 FARSSINÄYTELMÄN PUVUSTAMINEN	19
4.1 Puvustuksen rakentuminen.....	19
4.2 Työryhmän tapaamiset	20
4.3 Pukujen toteutus	22
4.4 Harjoitusvaate ja puvusto.....	24
5 TUTKIMUSPROSESSI.....	25
5.1 Tutkimusmenetelmä.....	25
5.2 Teoreettinen viitekehys	25
5.3 Aineistonkeruumenetelmä	26
5.4 Aineiston analyysimenetelmä	27
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	28
6.1 Mitkä ovat teatteripuvustuksen eri vaiheet?	28
6.2 Mitä puvustajan työ on harrastajateatterissa?.....	29
6.3 Mitä työmenetelmiä puvustaja käytti OTN:llä?	30
7 POHDINTA.....	33
7.1 Tutkimus	33
7.2 Keskeisimmät tulokset	34
7.4 Työn arviointi	35

7.5 Päättäntö	36
LÄHTEET	39
LIITTEET	40
Liite 1. Kohtauslakana.....	40
Liite 2. Esimerkki roolianalyysistä	41
Liite 3. Esimerkki luonnoksista.....	42
Liite 4. Puvustuksen aikataulu	43
Liite 5. Työjärjestys näytelmän rakentumisesta	44
Liite 6. Esimerkki puvustuslistasta	45
Liite 7. Esimerkki mittataulukosta.....	46
Liite 8. Mielikuvataulut.....	47
KUVIOT	
KUVIO 1. Teatteriesityksen valmistusprosessi.	10
KUVIO 2. Tutkimustyön teoreettinen viitekehys.....	26
KUVIO 3. Analyysi vaiheittaisesta etenemisestä	28

1 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

1.1 Tutkimuksen tausta ja tavoitteet

Opinnäytetyö syntyi, kun minut pyydettiin puvustajan tehtävään heinäkuussa 2008. Työn toimeksiantaja oli 105 vuotta vanha harrasteatteri, Oulun Työväen Näyttämö, OTN. Tarve oli toteuttaa farssinäytelmän puvustus, koska OTN:llä ei ole vakituista pukusuunnittelijaa ja puvustajaa. Päätettiin puheenjohtaja Sinikka Pesosen kanssa, että toteutettavan farssinäytelmän puvustus on osa opinnäytetyötä. Opinnäytetyön aiheeksi syntyi *Puvustus harrastajateatterin haasteena*. Tutkimus rajautui puvustajan työnkuvaan, joka tapahtui harrastajateatterissa.

Puvustus tapahtui 20.8.–3.10.2008. Aikaa puvustuksen valmistukseen kului seitsemän viikkoa. Työtehtäviini kuului seitsemän esiintyjän näyttämöpukujen suunnittelu ja toteutus. Tässä opinnäyttyössä pyritään tuomaan esiin hiljainen tieto näytelmän ja puvustuksen rakentumisesta. Tutkimuksella halutaan kehittää OTN:n toimintaa, muun muassa suunnittelemalla työvälineitä näyttämöpukujen toteutukseen.

Tutkijan tavoitteena on syventää ja selventää aikaisempaa tietämystä ja kokemusta OTN:n teatteripuvustuksesta, joka toteutettiin vuonna 2007 kesäteatterissa. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa dokumentoitua tietoa tehdystä teatteripuvustuksesta, jota täydennetään eri teorioilla. Puvustuksen näkökulmasta esiin tullutta tutkimustietoa hyödyntämällä OTN:n toiminnasta tulee selkeämpää ja ammattimaisempaa toimintaa. Tutkimustuloksia voidaan käyttää OTN:n toimintamallina ja tietolähteenä pienimuotoisen teatterin toimintatavasta. Teatteripuvustuksesta kiinnostunut henkilö saa selkeän käsityksen OTN:n farssinäytelmän puvustusprosessista.

1.2 Tutkimusongelma ja tutkimusmenetelmä

Tutkimuksen päätavoitteena on pienimuotoisen harrastajateatterin puvustuksen suunnitteluprosessin kuvaaminen. Tässä opinnäytetyössä lähestyttävään aiheeseen etsitään vastauksia kolmen tutkimuskysymyksen avulla, joita ovat **1.** Mitkä ovat teatteripuvustuksen eri vaiheet? **2.** Mitä puvustajan työ on harrastajateatterissa? **3.** Mitä työmenetelmiä puvustaja käytti OTN:llä?

Kysymyksiä 1 ja 2 pohditaan tutkimustiedon avulla, jolla pyritään selvittämään yleinen tieto teatterin toiminnasta ja puvustajan työnkuvasta. 3 kysymystä käsitellään puvustuksessa käytetyn työmenetelmän ja tutkimusmenetelmän avulla, jossa yhdistyvät käytäntö ja teoriatieto. Opinnäytetyöstä muodostui tapaustutkimus, jonka tutkimustyyppi oli kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimustietoa eli aineisto kerättiin tehtyjen havaintojen perusteella. Menetelmänä käytettiin osallistuvaa havainnointia ja vapaamuotisia haastatteluita. Lisätietona käytettiin alan kirjallisuutta ja henkilökohtaista kokemuksesta puvustustyöstä.

Tässä työssä käsiteltiin puvustajan työmenetelmiä, joiden avulla saadaan ymmärrys siitä, mitä suunnitteluvaiheessa tulee tietää ja osata, kun ryhdytään puvustamaan näytelmää. Lisäksi käsitellään sitä, mitkä ovat puvustajan työvälineet ja kuinka näitä välineitä käytetään toteutuksessa.

2 NÄYTÖKSEN VALMISTUSPROSESSI

2.1 Taustatiedon hankinta

Taustatietoa puvustukseen saatiin toimeksiantajalta, näytöksestä ja visuaalisen ryhmän toimintaa havainnoimalla ja osallistumalla sen toimintaan. Tietoa puvustukseen etsittiin erilaisista lähteistä, joista selvisi näytelmän yleinen ajankuva ja pukeutumismuoti. Jotta saatiin yleiskuvaa teatteripuvustuksesta, taustatiedon muodostumisessa pohdittiin kysymyksiä. Mitä näytelmää OTN:llä puvustetaan? Mitä pukuja suunnitellaan? Mitä farssinäytelmä on? Mitkä ovat farssinäytelmän puvustuksen ominaispiirteet? Puvustuksen suunnitteluvai-

heen taustatiedon muodostamisessa pohdittiin kysymyksiä. Miten näytelmä toteutetaan OTN:llä? Miten puvustus suunnitellaan?

La Motte (2001) käyttää ideoinnin apuna kolmea erilaista tutkimuksen lähtökohtaa, etenkin tietoa historiallisesta, taide- ja teoriakirjallisuudesta (La Motte 2001, 19.) Sinivuorten (2000) mukaan näytöksen kokonaisuus luodaan puvustuksen, maskeerauksen, valaistuksen ja lavastuksen avulla. Lavastaminen keskittyy näyttämökuvan suunnitteluun ja valmistukseen, mikä edellyttää tilan, muodon, materiaalien, värien ja valojen kanssa tekemistä. Lavastaja suunnittelee luonnoksen ja pienoismallin. Lavastaja tekee tiiviisti yhteistyötä valo- ja pukusuunnittelijan kanssa ohjaajan visioiden mukaisesti. (Sinivuori & Sinivuori 2000, 196–197.) Puvustukseen vaikuttaa se, kuinka näyttelijä käyttää lavalla tilaa ja liikkuu. Liikeratoja tulee seurata tarkasti, koska ne vaikuttavat puvun suunnittelullisiin asioihin, kuten esiintyjän vartalon suhde vaatteiden muotoon. Esiintyjien lavaliikkuminen, rooli, asema ja suhde muihin rooleihin tulevat hyvin esille puvustuksessa. (Thorne 2001, 52.)

Merja Levon (2006) mielestä harjoituksissa käynti on pukusuunnittelijalle ja puvustajalle tärkeää. Harjoitusten aikana hahmottuu se, miten harjoitukset toteutetaan näyttämöllä ja minkälaisella aikataululla tehdään ensimmäinen esitys. Läpimeno harjoitusten aikana työryhmän tulee olla läsnä, kun jotain tärkeää asiaa tulee esille, kuten palautetta puvustuksesta. Harjoituksiin osallistutaan aina kun on mahdollista ja myös aina pyydettyä. Lavastaja Kesälahti (2008) korostaa, että harjoituksia seurataan niin, ettei se häiritse muuta työryhmää. Harjoitusten jälkeen kuullaan ohjaajan palaute ja työryhmän kommentit harjoituksista. (OTN:n työryhmä. 2008.)

2.2 Kolmen naisen koudussa –näytelmän rakentuminen

OTN:llä jokainen työryhmän jäsen tekee työtään omalla tyylillään ja tavoillaan, joista näytöksen rakentumiselle muodostuu toimintatapa ja perinne. Tästä pitkään tiedossa olevasta tavasta on vähän tallennettua tietoa. Erityisesti dokumentteja, joilla puvustamista voidaan kuvata. OTN:n työryhmän jäsenten (2008) mielestä tärkeimmät asiat näytöksen rakentumisessa ovat tekstin tul-

kinta, roolien analysointi, visuaalisen kokonaisuuden hahmotus ja näytelmän tyyllilajin valinta. Visuaalisen ryhmän yleisiä käytänteitä ovat: kokoontuminen, jossa päätetään näytöksen yleislinjoista, kuten näytöslavan värimaailma. Ensimmäisen lukuharjoituksen aikana on työryhmän tapaaminen, jossa esitellään visuaalisen ryhmän ensimmäiset luonnokset tai pikaluonnokset. Yleensä tähän tapaamiseen mennessä on ehtinyt valmistua vain lavastus. Viimeistään toisen lukuharjoituksen aikana katsotaan maskeerauksen ja puvustuksen luonnokset sekä väri- ja materiaaliehdotukset. Lisäksi tehdään tarvittavat muutokset. Valmiit puvut tuodaan suoraan harjoituksiin, joten erillistä pukuharjoitusta ei ole. (OTN:n työryhmä. 2008.)

Ensimmäinen tämän näytöksen toteutusvaiheena oli näytelmän ja käsikirjoituksen valinta, jotka OTN:n kannatusyhdistys ry:n hallitus valitsi. Lisäksi OTN palkkasi esitykseen ohjaajan, koreografin ja äänimiehen. Tämä näytelmä oli hallituksen luettavana noin kaksi vuotta ennen ensi-iltaa. Käsikirjoitus ja työryhmä valittiin noin puoli vuotta ennen näytöstä. Tämän vuoden näytelmä oli Edward Taylorin Kolmen naisen koudussa -näytelmä, jonka näytöksiä oli 17.10.–14.12.2008.

Lavastaja Pekka Kesälahden (2008) suunnittelemassa käsiohjelmassa ilmeni, että syksyn esitys sijoittui nykyaikaan ja sen tapahtumapaikkana oli pariisilainen huoneisto. Edward Taylorin näytelmä Kolmen naisen koudussa oli brittifarssi, joka hengitti ranskalaisen bulevardikomedian tahtiin. Näytelmä oli absurdi näytelmä, joka näytti realistiselta. Katsojan oli uskottava, että kaikki lavalla tapahtuva oli mahdollista farssin piirteiden, roolihahmojen ja nopean liikehännän keinoin. (Kontio 2008.)

Haastattelun aikana ilmeni, että Kesälahden (2008) mielestä farssinäytelmä oli bulevardikomedia, joka ei ole puhdas farssi. Bulevardikomedia sai nimensä Pariisin kuuluisista bulevardeista, joiden varsilla sijaitsi muun muassa vuoden 1790 jälkeen syntynyt uusi varieteeteatterin lajityyppi, bulevarditeatteri. Näytelmässä on myös farssin aineksia, sillä se sisältää komedian ja satiirin piirteitä. Tyypillisesti komedia on hauska hvinäytelmä. Satiiri näyttää komedialta mutta ottaa enemmän kantaa näytelmän tekstiin poliittisesti, sosiaalisesti ja moraalisesti. (Kontio. 2008.)

Lavastaja Pekka Kesälahden mukaan (2008) lavastajan työskentelyä korostettiin käsikirjoituksen tekstin ja värien avulla. Kesälahti valitsi lavastuksen korosteväreiksi sinisen ja punaisen, jotka esiintyvät Ranskan lipussa. OTN:llä lavastuksesta suunniteltiin pienoismalli, joka esitellään visuaalisessa työryhmässä. Pienoismalli esiteltiin läpimeno-harjoitusten yhteydessä. (OTN:n työryhmä. 2008.)

2.3 Teatteripuvustus

Päivi ja Timo Sinivuorten mukaan (2000) teatteripuvustukseen kuuluvat kaikki vaatetuksen osat eli vaatekappaleet ja esineet. Puvustus tukee esiintyjien työtä ja viestii katsojille esityksessä olevien henkilöiden roolit. Puvustuksella ja värien avulla tuodaan esiin roolihenkilön sosiaalinen asema, ammatti, tapahtuman aika ja paikka. (Sinivuori & Sinivuori 2000, 195–196.) Näyttämöpukusuunnittelija Gary Thorne (2001) kuvaa näytelmän todenperäisyyttä vaatteiden avulla siten, että niissä kuvastuvat epookki, maantieteellinen sijainti, hierarkia ja arvot (Thorne 2001, 72–76.)

Kun puvustuksen valmistukseen osallistuu paljon henkilöitä, nimikkeiden tunteminen on tärkeää. Jotta tuotantoa tai valmistusta koskevaa tietoa voidaan kohdistaa työryhmässä oikealle henkilölle, paneuduttiin seuraaviin puvustustyhmän työnimikkeisiin ja käsitteisiin. Puvustusta koskevaa teatterisanastoa kuvataan seuraavasti:

Pukusuunnittelija on henkilö, joka suunnittelee teatterissa puvut ja huolehtii näyttöspukujen visuaalisesta, kertoo taiteen maisteri ja pukusuunnittelija Merja Levo (2006). Levon mukaan suunnittelija käyttää työvälineenä suunnittelemiin dokumentteja, joita ovat kohtauslakana, roolianalyysit, mielikuvataulut ja pukuluonnokset. Suunnittelija valitsee pukumateriaalit, värit ja asusteet. Lisäksi hän osallistuu harjoitukseen, valvoo ja organisoii työtehtäviä ensi-iltaan asti, laatii budjetin, aikataulun ja huolehtii tiedottamisesta. (Levo 2006.) Filmi- ja elokuva alalla työskentelevän pukusuunnittelijan Richard La Motten mielestä (2001) hyvä suunnittelija myös johtaa ja rohkaisee työryhmän jäseniä ja tekee nopeita päätöksiä (La Motte 2001, 4).

Puvustaja on suunnittelijan avustaja, jokaideoi yhdessä pukusuunnittelijan ja visiot näkyväksi kuvaksi ja asuiksi. Puvustaja osallistuu harjoituksiin, kaavoitukseen ja tarvittaessa materiaalien ja asujen hankintaan. Puvustaja osallistuu pukujen ja protokappaleiden valmistukseen, leikkaa, sovittaa, korjaa ja tekee tekstiilihuoltoa sekä rakentaa ja purkaa tilan puvustolle. (Levo. 2006.) Hyvä puvustaja myös valvoo puvustamon eli ompelimon päivittäisiä työtehtäviä sekä huolehtii budjetista, paperitöistä ja logistiikasta (La Motte 2001, 5).

Puvustamo on tila, jossa puvut valmistetaan. OTN:llä tilasta käytetään myös nimityksiä ompelimo ja pukuvarasto. Puvustamo on noin 500 metrin päässä näyttämöltä, joka sijaitsee Sotilaankuja 2:ssa, entisen sotilaskodin kellarikerroksessa. Tilassa on puvustuksen valmistukseen tarvittavat koneet ja laitteet sekä puku- ja kangasvarasto. Puvustamossa tapahtuu asujen sovitukset, värjäys, tekstiilihuolto ja pesu. Erillistä työtilaa pukusuunnittelijalle ei ole, koska tilat ovat rajalliset. Tieto on saatu selville harjoittelun aikana 2007, jolloin tämän työn tekijä oli OTN:llä puvustajana.

Puvusto on tila, jossa valmistetut vaatteet ovat oikeassa järjestyksessä, esiintyjien saatavilla. Vaatteille varattuun tai järjestettävään tilaan sijoitetaan kaikki roolihenkilöiden puvut ja asusteet, joko rekeille tai tankoon. OTN:llä puvusto on esiintyjien valmistautumistilassa, joka sijaitsee näyttämön yläkerrassa. Tässä työssä vaatteet ripustettiin tankoon, kengät ja asusteet laitettiin nimikirjoituksella varustettuihin lokeroihin. Jokainen esiintyjä huolehti harjoitusten jälkeen omista vaatteista, niiden säilytyksestä ja pesusta sekä asujen pukemisesta. Puvustaja teki tekstiilihuoltoa pyydettyä. (OTN:n työryhmä. 2008)

2.4 Yhteydenpito ja tiedottaminen

Gary Thorne (2001) toteaa, että jokaisessa työssä tapaamiset ja tiedotus ovat tärkeitä asioita, joiden avulla välttyään yllätyksiltä. Esimerkiksi jokainen osallistuu tapaamiseen, jonka aikana kaikki kohtaukset käydään läpi. Tapaamisisa opitaan tuntemaan jokainen tuotantoryhmän jäsen ja tiedetään, milloin mitkin tehdään. Yleensä, etenkin elokuvapuvustusta koskevat asiat käsitellään

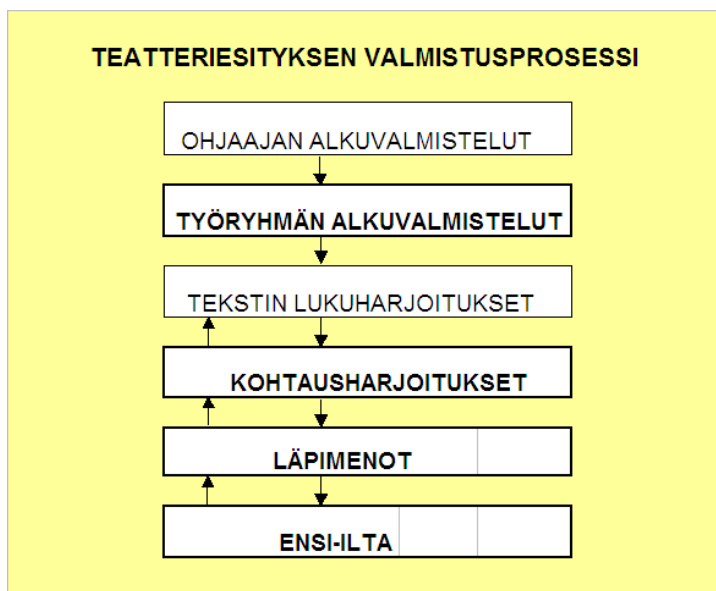
omassa ohjaajan palaverissa, samoin muiden osastojen edustajien palavereissa. (Thorne 2001, 74.)

Tiedotuksesta OTN:llä vastasivat etupäässä puheenjohtaja ja sihteeri. Yleisin tapa tiedottaa työryhmässä oli palavereiden aikana ja tekstiviestien avulla. Puheenjohtaja lähetti 13.8.2008 koko työryhmälle tiedotteen, josta ilmeni muun muassa ensimmäinen työryhmän tapaaminen ja harjoitusajat sekä visuaalisen ryhmän tapaamisaika. Lisää tietoa työryhmän tapaamisista kerrotaan luvussa 4.2.

2.5 Ohjaajan suunnittelutyö

Jotta OTN:sta saatiin yleiskuvaa ja käsitys sen toiminnasta, paneuduttiin aluksi ohjaajantyöhön ja vasta sitten puvustajan työskentelyyn. Timo Sinivuori (2000) on sitä mieltä, että jokainen näytelmä on erilainen noudattaen tiettyä valmistusprosessia. Sinivuoren mielestä näytelmän valmistus alkaa ohjaajan alkuvalmistelulla eli ohjaussuunnitelmalla. Pohdittavia asioita näytelmästä ovat halutun yhteiskunnan ilmiön kuvaaminen sekä näkökulman, juonen ja tyylilajin valinta. Seuraavaksi tutustutaan näytelmätekstiin, josta tehdään analyyseja ja harjoituksia. Näiden jälkeen siirrytään kohtausharjoituksiin ja läpimenoihin joissa yhdistyvät näytelmän kaikki kohtaukset. (Sinivuori & Sinivuori 2000, 27–29).

Seuraavalla sivulla kuviossa 1. on Sinivuorten (2007) suunnittelema näytelmänvalmistusprosessi, joka on sovellus tähän näytelmään. Prosessi etenee ohjaajan valmistautumista tekstin tulkintaan, johon osallistuu visuaalinen työryhmä. Seuraavaksi on useita lukuharjoituksia, joihin puvustaja voi osallistua. Puvustaja yleensä seuraa harjoituksia ja osallistuu läpimenoon, joista viimeinen on myös kenraaliharjoitus. Lopulta on näytelmän ensi-ilta. Kuviossa on korostettu puvustuksen osallistuminen näytelmän vaiheisiin. (Ks. kuvio 1).

KUVIO 1. Teatteriesityksen valmistusprosessi. (Mukailtu. Sinivuori & Sinivuori 2007, 281.)

Gary Thornen mielestä (2001) asiat, joita ohjaaja korostaa näytelmän tekstistä, ovat merkittäviä pukusuunnittelijalle. Ohjaajan visiointiin kuului muun muassa ideointi ja sovitukset tekstistä. Ohjaajan visiot ohjaavat pukusuunnittelijan taiteellista tulkintaa. Tulkinta on vakiintunut vasta kun näytelmä on hyvin ymmärretty. Pukusuunnittelijan rooli on tukea ohjaajan visioita, jotka yhdistyvät sopusuhtaiseen muotoon ja tasapainoon (Thorne 2001, 51–61.)

Kohtauskartta on ohjaajan yksi näytöksen työvälineistä, johon kootaan merkittäviä tietoja, kuten esiintyjien roolit ja toiminnan kaikki taustatiedot. Sinivuoret (2007) toteavat, että kohtauskartta kuuluu ohjaussuunnitelmaan, jota käytetään ohjaustyön aikana. Kartta on taulukko, johon merkitään koko esityksen läpikulku kohtauksittain, jossa ovat erityisesti kohtaus, sivut, tapahtumapaikat, tapahtuma-ajat ja skenografia sekä tehosteet. Skenografialla tarkoitetaan suppeasti lavastusta, maskeerausta ja puvustusta. (Sinivuori & Sinivuori 2007, 282.)

Sinivuoret toteavat (2007) myös, että ohjaajan ideointivaiheessa tekstistä syntyy visuaalinen kuva, josta seuraa roolihenkilöitä koskeva taustatutkimistyö,

roolianalyysi. Tekstiharjoitusten aikana ohjaaja ja esiintyjät syventyvät roolihenkilön analyysiin. (Emt. 284.) Sinivuorten teoksessa (2000) esitellystä Elywyn Johnsonin tekstistä käy ilmi, että perehtyminen näytelmään tarkoittaa näytelmän rakenteen tutkimista ja tekstin purkamista. Jokaisen roolihenkilön näkökulmasta mietitään käännekohtia, joista ilmenee esimerkiksi keitä roolihenkilöt ovat. (Sinivuori & Sinivuori 2000, 35). Tässä näytöksessä ohjaaja ei esittänyt näkemyksiään käsikirjoituksesta työryhmälle. Esiintyjiltä tiedusteltiin roolianalyyseja, koska eräiden esiintyjien roolit vaihtuivat useasti.

2.6 Puvustajan suunnittelutyö

Puvustajan työskentelyyn kuuluu suunnitteluvaihe. Suunnitteluvaiheita ovat käsikirjoituksen tulkinta, kohtauslakanan ja roolianalyysien suunnittelu sekä pukuluonnoksien teko. Pukusuunnittelija Gary Thorne (2001) lukee käsikirjoituksen läpi ensimmäisen kerran pääpiirteittäin. Seuraavaksi hän pohtii läpimenot ja kohtausten jaot. Pukusuunnittelija Sari Salmelan (2004) suunnittelutyöhön vaikuttavat esiintymisasujen siluetit, valittavat materiaalit, teatteritekniikalla toteutettava valmistustapa ja suunnittelijoiden persoonallisuus (Salmela & Vanhatalo 2004, 11–12.)

Tekstin lukemisen alussa La Motte (2001) miettii, minkälainen näytelmä ja tarina on kyseessä ja minkälaisia ovat päähenkilöt. Lukemisen lopussa seuraa tekstin purku ja tulkinta sekä projektin suuruuden ja näytelmän eri osa-alueiden pohdinta. Tekstistä tulkitaan näytelmän tyyli, aika, paikka ja esitysasujen määrä. Myös asujen värimaailma, yksityiskohdat ja erikoispuvustukset ovat huomioitavia asioita, kun lähdetään suunnittelemaan budjetti, aikataulu ja kohtauslakana (La Motte 2001, 7 – 8). Teatteripukusuunnittelija Sari Salmela (2004) kiteyttää aluksi käsikirjoituksesta mieleensä suuntaa antavat mielikuvat ja tukisanoja. Näiden avulla valitaan ensin värit ja seuraavaksi päätetään materiaalit (Salmela & Vanhatalo 2004, 66).

Kohtauslakana poikkeaa hieman ohjaajan kohtauskartasta. Thornen (2001) mukaan kohtauslakanassa ovat erityisesti kaikki merkittävät toiminnat, päivämäärät. Lisäksi siinä ovat näytöskohtaukset ja kausi, näyttämön päärakenteet,

ovet, ikkunat sekä esiintyjät numerojärjestyksessä ja lopuksi väliaika. (Thorne 2001, 58.) La Motte (2001) käyttää työssään kronologista järjestelyä, jossa näytelmän kohtaukset laitetaan tapahtumaketjuksi. Kohtauslakana on suunnittelijan projekti- tai työsuunnitelma, jonka avulla ohjaaja voi olla varma siitä, että pukusuunnittelija näkee ja tulkitsee asiat samalla tavalla. (La Motte 2001, 9.) Kohtauslakana suunnittelijan taulukoksi, jota päivitetään harjoitusten aikana, jolloin se tarjoaa koko työryhmälle hyvän työkalun. Taulukkoon analysoidaan vaakasuoraan käsikirjoituksesta näytelmän sijainti, vuorokausi, ympäristö ja ulkoisesti nähtävät asiat sekä sivut. Pystysuoraan merkitään esiintyjät ja käsikirjoitukseen viittaavien sivunumeroiden alle esiintyjien esitysvuorot. (Emt. 10. Ks. liite 1.)

Roolianalyysi sisältää pukusuunnittelijan analyysissa enemmän taulukoitua tietoa puvustuksen näkökulmasta kuin ohjaajan analyysit, jotka ovat roolihenkilön näkökulmasta (ks. liite 2.) Thorne (2001) lähestyy roolianalyysin henkilöä kysymyksien avulla. Kuka, mitä, missä, milloin ja miksi henkilö on näytelmässä. Roolihenkilön muistilistassa ovat mm. esiintyjät ja heidän nimensä, roolihenkilöiden ikä, suhde muihin näyttelijöihin ja yhteiskunnallinen asema. Huomioitavaa ovat myös tuplaroolit, mieliala sekä ympäristön ilmapiiri. Lisäksi Thorne taulukoi analyysiin omakohtaisia huomioita esiintymisasuista (Thorne 2001, 64–65.) Teatteripukusuunnittelija Terttu Pykälä (2006) analysoi taulukkomuotoon esimerkiksi puvun tekniset tiedot, materiaalivalinnat, asusteet, toteuttajien määrän ja esiintyjän valokuvan. Myös pukujen tarkoitukset näytöksessä analysoidaan. (Pykälä 2006, 11.)

Pukujen luonnokset hahmottuvat varhaisessa vaiheessa. Salmela (2004) tyyppitelee roolipuvut hahmojen luonteenpiirteiden, aseman tai iän mukaan. Asujen tunnistettavuudessa käytetään stereotypiaa, värejä tai traditionaalisia muotoja. (Salmela & Vanhatalo 2004, 10). Levo (2006) tuo luonnoksissa tarkasti esille keskeiset puvustuksen tavoitteet ja se, mitä kullakin roolipuvulla halutaan viestiä. Tärkeintä on ratkaista, tehdäänkö aito epookkipuvustus siihen aikakauden, johon näytelmä on kirjoitettu. (Levo 2006.) Thorne (2001) neuvoo pukuluonnostelijaa eläytymään näytöksen roolihenkilöön, miettimään ilmapiiriä ja vartalon mittasuhteita ja lisäksi ilmaisemaan tämä tunne dynaamisesti ja piirtämään roolihenkilöstä pikaluonnos. Seuraavaan luonnokseen lisätään vaat-

teiden muoto. Lisäksi Thorne kehottaa luottamaan omaan muistiin ja piirtämään sen, mikä tilanteessa näyttää ja tuntuu tärkeälle. Lopuksi tehdään väriluonnos, joka tukee roolihenkilöä ja sopii näyttämölle. (Emt. 131–139. Ks. liite 3.)

Harjoitusvaatteet suunnitellaan luonnosten jälkeen. Valmiiseen harjoitusvaateeseen tyydytään, jos esiintymisasusta ei ole aikaa ja tarvetta valmistaa erillistä protokappaletta. Harjoitusvaate muistuttaa valmista asua, joka voi olla myös valmis runko, pukuvarastosta lainattu vaate, joka myöhemmin valmistetaan loppuun uudeksi puvuksi. Näin säästetään aikaa eikä protokappaletta tarvitse valmistaa. Salmela (2004) valmistaa suuriin esityksiin pukuluonnosten sijaan pelkästään harjoitusvaatteen tai kaksi, jotka kehittyvät roolihahmon vaatteeksi jo ensimmäisissä harjoituksissa. Näyttelijän ja ohjaajan silmissä harjoitusvaate konkretisoituu heti (Salmela & Vanhatalo 2004, 68).

3 PUVUSTUKSEN SUUNNITTELUPROSESSI

3.1 Suunnitteluvaiheet

Puvustajan suunnittelutyö lähti liikkeelle näytelmän kokonaisuuden ja roolihenkilöiden hahmottamisesta. Puvustuksen hahmottumisen avuksi ja suunnittelun työvälineeksi tehtiin puvustuksen aikataulu, kaaviokuva näytöksen työjärjestyksestä ja taulukot kohtauslakana ja roolianalyysi. Luonnoskuvilla tehtiin myös visuaalinen puvustuksen kuvaus. Puvustuksen aikataulu tehtiin puvustuksen eri osa-alueista, joiden avulla suunnittelu ja valmistus voitiin laskea ajallisesti. Työjärjestys näytelmän rakentumisesta tehtiin havainnointivälineeksi, jonka avulla työryhmän ja visuaalisen ryhmän tärkeimmät työvaiheet havaitaan. Kohtauslakana ja roolianalyysi tehtiin käsikirjoituksen ja roolihenkilöiden tulkinnan työvälineiksi.

Kohtauslakana näytelmästä (ks. liite 1.) on käsikirjoituksesta huomioitavien asioiden lista, joka sisältää taulukoituja tietoja, kuten näytöksen kronologinen kulku ja esiintymisjärjestys. Oleelliset huomioitavat asiat olivat suunnittelutyön

ja muistin tukena. Kohtauslakana toimii suunnittelijan lisäksi puvustajan työvälineenä, joissa nähdään numeroinnin avulla roolihenkilöt. Koska suunnittelija on ainut henkilö, joka tulkitsee käsikirjoituksen puvustuksen valmistusryhmälle, taulukossa huomioitavien asioiden avulla tieto välittyy eteenpäin. Liite 1. on sovellus Levon (2006) teatteripukusuunnittelijan työvälineestä.

Esimerkki roolianalyysista (ks. liite 2.) on käsikirjoituksesta huomioitavien roolihenkilöiden analyysi, joka sisältää taulukoituja tietoja, kuten kolmen esiintyjän roolifaktat ja näytöksen olosuhdefaktat. Jokaisesta roolihenkilöstä tehtiin roolianalyysitaulukko. Dokumentoidut taulukot toimivat muistin tukena ja ohjeistuksena esimerkiksi valmistukseen osallistuville henkilöille tai vaihtuville puvustajille ja ompelijoille. La Motten (2001) ja Levon (2006) kohtauslakanat sekä Thornen (2001) ja Pykälän (2006) roolianalyysit toimivat tässä työssä puvustuksen suunnitteluvaiheen pohjana.

Esimerkki luonnoksista (ks. liite 3.) on visuaalinen yleiskuva suunniteltavasta puvustuksesta. Liitteessä on pikaluonnos ja kaksi väriluonnosta, josta nähdään asuihin valitut värit ja materiaalit. Kaikista luonnoksista otettiin kopiot, jotka laitettiin muovitaskuihin. Näin jokaisen roolihenkilön yleiskuva puvusta oli myöhemmin nähtävillä. OTN:llä väriluonnoksia voi laittaa esille näyttämön aulaan olevaan lasivetriiniin, josta ne ovat esitysten ajan esimerkiksi yleisön nähtävillä.

Puvustuksen aikataulu (ks. liite 4) on raakasuunnitelma puvustuksen ja puvustamisen osa-alueista, jotka sisältävät suunnittelun, yhteydenpidot ja tapaamiset sekä suunnittelun ja puvustuksen toteutusvaiheet. Aikataulu auttoi puvustuksen työmäärän hahmottamisessa, työpäivien pituuden määrittämisessä ja budjetin suunnittelussa. Liite 4 on sovellus vestonomiopintojen aikana vuonna 2006 tehtyjen Taikahuiluopperan aikatauluista.

Työjärjestys näytelmän rakentumisesta (ks. liite 5) on raakasuunnitelma näytelmän ja puvustuksen toteutuksesta, joka sisältää puvustusvaiheiden liittymisen koko näytöksen tärkeimpiin työvaiheisiin. Kaavio auttoi hahmottamaan, miten puvustaja toimii suhteessa teatterin toimintaan. Työjärjestys on sovellus

myös vestonomitutkinnon aikana tehdystä työharjoittelusta, joka oli OTN:n kesäteatterin puvustus vuonna 2007.

Esimerkki puvustuslistasta (ks. liite 6) on puvustuksen määrän ja rakentumisen hahmottamiseen tehty suunnitelma. Taulukko toimii toteutuksen aikataulun ja puvuston taustatiedon lomakkeena sekä valmistuksen ohjeistuksena, joka auttoi organisoimaan puvustusta koskevia ajatuksia. Puvustuslistan avulla esiintyjä löytää puvustosta oman esiintymisasun. OTN:llä puvustuslistaa ei ole aikaisemmin käytetty. Taulukoinnissa huomioitiin puvustuksen työmäärä, kuten lainaaminen, ostaminen tai valmiiden pukurunkojen muokkaaminen. Taulukko on sovellus Robert Taylorin puvustusjohtamisen työvälisestä (Taylor 1999, 235).

Esimerkki mittataulukosta (ks. liite 7) on esiintyjää koskevia henkilökohtaisia mittoja ja valokuvia. Mittataulukkoon dokumentoitu tieto oli helposti saatavilla ja päivitettävissä. Taulukko nopeutti valmistusaikaa, kun tarkastettiin esiintyjää koskevia tietoja kuten vaatteiden kokoja. Taulukko on Pykälän (2006) rooli-analyysitaulukon ja Levon (2006) mittataulukoiden sovellus, johon lisättiin esiintyjän vartalokuva.

Mielikuvataulut (ks. liite 8) on visuaalinen kuvakooste suunniteltavasta farsinäytöksestä. Puvustuksen muodostumisen alussa alkumielikuvien aiheiksi valittiin Pariisi ja työelämä. Lisäksi aiheesta valmistettiin mielikuvataulut miesten ja naisten pukeutumiseen. Kuvien esiintuomisessa sovellettiin näytöksen yleislinjauksia, näytelmälajia ja esityksen tyyliä. Käytettiin apuna myös vaatekuvastojen ja pukeutumisoppaiden kuvia.

3.2 Harjoitukset

Harjoitusten aikana tehtiin suunniteltaviin pukuihin liittyviä muistiinpanoja sekä valmistettaviin asuihin liittyviä pieniä ompelutöitä. Myös vaihdettiin kuulumisia työryhmän kanssa. Yleensä harjoitusten jälkeen ohjaaja antoi palautetta. Pu-

vustuksesta palautetta saatiin harvoin. Kun pukuihin haluttiin muutoksia, esiintyjät ilmoittivat niistä puvustajalle tekstiviesteillä.

Lukuharjoituksissa käytiin läpi tiettyjä näytelmän kohtauksia kerrallaan. Kun kohtaukset sujuivat, harjoiteltiin läpimenoja, jotka sisälsivät useita kohtauksia. Jos ohjaaja ja puvustaja ovat molemmat vahvoja omassa visuaalisessa tulkinnassa, puvustajan tulee käydä harjoituksissa. Pukusuunnittelijalta ja myös puvustajalta vaaditaan joustavuutta, kunnes rooli alkaa hahmottua. Harjoitusten aikana rooli joka tapauksessa kasvaa ja muuttuu. Ohjaajan ja maskeeraajan kanssa keskusteltiin suunniteltavan puvustuksen tyylistä ja väreistä, koska niitä ei esitelty visuaalisen ryhmän esittelyssä. Keskustelun aikana todettiin, ettei puvustuksella ollut toiveita maskeerauksen suhteen ja maskeeraaja ei tarvinnut pukuluonnoksia nähtäville. Maskeeraaja kertoi myös mielikuvansa esiintyjien hiustyyleistä ja värityksistä. OTN:llä maskeeraaja suunnitteli kampaukset, maskeeraukset ja valitsi peruukit sekä korut.

Pukuharjoituksessa katsotaan puvustuksen kokonaisuutta, toimivuutta ja kirjataan muistiin pukuihin tulevat viimeiset muutostyöt. OTN:llä ei ole varsinaisia pukuharjoituksia. Käytäntö oli, että valmistetut vaatteet otettiin käyttöön heti. Vaatteiden tuli olla valmiina kaksi viikkoa ennen ensi-iltaa, jolloin samalla pidettiin kuvaukset käsiohjelmaa varten. (OTN:n työryhmä. 2008)

3.3 Puvustuksen hahmottuminen

Tässä työssä puvustuksen suunnittelun ja alkumielikuvien tulkintaa varten taustatietoa löytyi muun muassa tuotesuunnittelusta ja työpukeutumisesta. Lisäksi suunnitteluvaiheessa huomioitiin ohjaajan ja lavastuksen näkökulmat puvustukseen. Haastattelun aikana kävi ilmi, että lavastaja Kesälahden (2008) mukaan *lavastuksen näkökulmat* puvustuksessa, olivat uskottavuuden ja farsin piirteiden esiin tuominen. Haluttiin korostaa hahmon karaktääriä ja luonnetta sekä huomioitiin juonessa tapahtuvia ironisia kohtauksia. Valheellisuutta korostettiin valeasuilla siten, että vaate auttoi katsojaa pysymään mukana juonessa, jossa asiat eivät tilannekohtaisesti ole sitä, miltä ne näyttävät. (OTN:n työryhmä. 2008.) *Ohjaajan näkökulmia* puvustukseen ei esitetty. Ohjaajan toi-

veita otettiin huomioon puvustusta suunniteltaessa. Roolihenkilöille toivottiin eräiksi asuksi kynähametta ja poolokauluksellista paitaa.

Aluksi jokaisesta roolihenkilöstä tehtiin visuaalisia kuvia. Pikaluonnokset olivat oleellinen osa visuaalista suunnittelutyötä. Pikaluonnoksista nähtiin puvustajan näkemys suunnittelijana koko puvustuksesta. Silueteissa nähdään yksytyiskohtaisesti vaatetuksen muodot. Luonnoksista tehtiin mahdollisimman selkeitä, jotta työryhmä pystyi tulkitsemaan suunniteltavien ja valmistettavien asujen mallin. Luonnokset toteutettiin eri tekniikoiden avulla, kuten nopeat kynäpiirustukset, tikku-ukkohahmotelmat ja väritetyt skitsit. Luonnokset esitettiin esiintyjille harjoitusten ja sovituksien yhteydessä, koska luonnokset haluttiin nähtävillä varhaisessa vaiheessa. Luonnosteluvaiheessa toteutui hyvin Salmelan (2004) mukaan roolipukujen tyypittelyissä käytettiin tämän hetken trendivaikutteita. Lisäksi vaatteiden muodoissa toteutui Thornen (2001) mukaisesti esiintyjien vartalosuhteiden vaikutus ja Levon (2006) mukaan värien valinta, jotka tukivat roolihenkilöitä.

Suunniteltavaan nykyaikaan sijoittuvalla puvustuksella haettiin ehjää ja harmo- nista kokonaisuutta, jotta se olisi tyyliään visuaalisesti uskottava. Miesten pukujen tyyli oli helppo valita roolihenkilöiden työelämän ja persoonien mukaisesti. Naisten pukujen tyyliä korostettiin roolihenkilöiden persoonallisuuksilla, joilla tuotiin esiin tulkin sekä kahden liikemiehen vaimon pukeutumista. Pukuihin haettiin eroja muun muassa roolihenkilöiden iän, ammatin ja sosiaalisen aseman perusteiden. Etenkin naisten pukeutumista korostettiin muodin ja trendivärien avulla. Miesten työkuvien eroja korostettiin työpukeutumisen etikettien avulla. Arvovaltaisina asuina noudattiin tiukkaa ja muodollista pukeutumiskoodia, joka oli musta puku, johon kuului valkoinen paita ja solmio. Sihteerin asu oli hie- man rennompaa liituraitapuku, johon kuului värillinen paita ja solmio. Toimisto- henkilön vaatetus oli rennompaa ja arkisempaa. Casual –tyyliin kuului raidalliset housut, paitapusero ja neuleliivi.

Vitsikkyyttä ja hauskuutta lisättiin näytelmään farssin omaisilla rooliasuilla, joita olivat pariisilaistyylinen korsetti ja eksoottinen kimono. Lisäksi näytel- mään tehtiin kaksoisroolipukuja, henkivartiokaartilaiten sotilasasuja ja muuka- laislegioonalaisten asu. Ironiaa tuotiin esiin miesten ylipitkillä sukkahousuilla,

isoilla etuvarustuksilla ja viitoilla sekä naisen stunt-tipuvulla, joka esitti räjähtäneen vesiboilerin pilaamaa pukua.

3.4 Valitut värit ja materiaalit

Puvustuksen värimaailma valittiin La Motten (2001) mukaisesti näytelmän pää- ja sivuosan roolien peru-teella, jotka tukivat näytelmän kohtauksia. Pääosaesiintyjien värit olivat musta, valkea ja lämpimän punainen. Muiden esiintyjien värit olivat beige, fuksia, vihreä sekä ruskea, harmaa ja sininen. Väreillä ilmaistiin taiteellisuutta, rakkautta, arvoja ja asemaa. Farssin piirteisiin valittiin räiskyviä värejä, joita olivat pinkki ja puhdas punainen. Lavastajan ja ohjaajan mielipiteitä puvustuksen väri-maailmaa varten huomioitiin. Lavasteiden värit vaikuttivat asujen värien ja materiaalien valintaan. Lavastajan mielestä (2008) pukujen värien tuli erottua näyttämön taustasta ja lavasteista. Niiden haluttiin olevan erivärisiä lavastuksen kanssa. Ohjaaja halusi erään esiintyjän vaatteeseen vihreää väriä, jolla haluttiin tuoda esiin roolihenkilön taiteellista persoonaa. Erään toisen asun materiaaliksi haluttiin nahkamaista materiaalia, jolla haluttiin roolipersonaan särmikkyyttä. Nämä toteutettiin. (OTN:n työryhmä 2008.)

Vaatteiden materiaalit valittiin seuraavin perustein: todellisuus, muoti, käyttötarkoitus ja keveys. Valitut materiaalit esiteltiin esiintyjille, sovituksen yhteydessä. Naisten asuihin valittiin muodikkaita ja kiiltäväpintaisia materiaaleja. Miesten asuihin valittiin työelämän arvoihin soveltuvia, jopa konservatiivisia kankaita. Esiintyjien mielestä (2008) materiaalit tukivat roolihenkilöiden persoonaa. Materiaalivalinnoissa ohjaajan mielipide huomioitiin. Eräs vaattemateriaali vaihdettiin nahkaan ja eräs pusero kiiltäväpintaisemmaksi. Kyseiset muutokset osoittautuivat hyväksi valinnaksi. Lisäksi harjoitusten aikana havaittiin, että 100-prosenttinen puuvillakangaspusero päästi väriä ja rypistyi herkästi. Aika-aulun vuoksi puseron tilalle ostettiin uusi. Roolipukuihin valituista materiaaleista ja väreistä tehtiin materiaalitilkut, jotka liitettiin luonnoksiin. (Emt.)

4 FARSSINÄYTELMÄN PUVUSTAMINEN

4.1 Puvustuksen rakentuminen

Puvustuksen rakentumiseen vaikuttivat puvustajan työskentelytavat, budjetti, roolihenkilöiden ja valmistettavien asujen määrä sekä työmäärän suuruus. Kolmen naisen koudussa -näytelmän esiintyjä oli 7 henkilöä ja valmistettavien roolivaatteiden lukumäärä oli 11 asua. Miesten valmistettavien vaatteiden määrä asusteineen oli 16 kappaletta. Naisten vaatteita oli 13, yhteensä 29 kappaletta. Lisäksi ostettiin 18 valmista vaatetta sekä 50 paria sukkahousuja.

Nyky aikaan sijoittuvan näytelmäpuvussa oli helposti tunnistettavia piirteitä, joilla käsiteltiin ja lähestyttiin esteettistä arvomaailmaa. OTN:n (2008) työryhmältä saadun tiedon pohjalta farssinäytelmän puvustus oli todenmukainen ja sisälsi ironiaa. Onnistuneen puvustuksen merkitys näytelmässä oli suuri. Tällöin puku auttaa näyttelijää latautumaan, täydentämään roolia ja kokeilemaan erilaisia ilmeitä sekä tuo esitykseen lisää tunnetta. Esiintymisasut tuntuivat hyvältä päällä ja niiden kanssa oli helppo liikkua. Puvut olivat tyyliltään muodollisia mutta eivät tylsiä eikä liioitellun naurettavia. (OTN:n työryhmä. 2008.)

OTN:llä (2008) pukujen suunnittelun ja toteutuksen tekee yleisesti yksi ja sama henkilö, riippuen näyttelijöiden lukumäärästä, aikataulusta ja budjetista. Kyseisestä henkilöstä käytetään työnimikettä puvustaja ja puvustajan työnkuvasta nimikettä puvustus. Puvustajan työnimike OTN: teatterissa viittaa pukusuunnittelijaan, joka työskentelee läheisesti työryhmän kanssa ja tekee itsenäistä sekä päävastuullista työtä (OTN:n työryhmä 2008.) Luvussa 2.3 esitettyjen työnimikkeiden mukaisesti, pyynnöstäni OTN:n painetuissa käsiohjelmissa ja internet-sivulla sekä lehtijulkaisussa puvustajasta käytettiin nimitystä pukusuunnittelija ja avustajasta nimitystä puvustaja, joka avusti puvuston valmistuksessa.

Materiaalien ja asusteiden hankinta-ajaksi suunniteltiin kaksi viikkoa. Puvustuslistan avulla tarkistettiin pukuvarasto ja kangasvarasto, jotka ovat pienibudjettiselle teatterille tärkeä lähtökohta. Valmiita pukuja varastosta hyödynnettiin vähän. Kangasvarastoa hyödynnettiin ja täydennettiin uusilla kankailla.

Kun aikaa oli resursseihin nähden rajallisesti käytössä, käytettiin myös kaupan ja kirpputorien valmisvaate- ja asustetarjontaa. OTN:n rahaston-hoitajan (2008) mukaan OTN:llä on eräässä kangasliikkeessä tili, joten rahaa ei kaikkiin hankintoihin tarvittu. Rahaa saatiin rahastonhoitajalta pyydettäessä. Osteuista tuotteista säilytettiin kuitit, jotka toimitettiin ensi-illassa rahastonhoitajalle kirjanpitoa varten.

4.2 Työryhmän tapaamiset

OTN:llä ensimmäinen työryhmän kokoontuminen on tärkeää. Silloin esitellään sovitut näytöksen yleiset linjat sekä valittu käsikirjoitus ja näytelmän toteutusryhmä eli työryhmä. Ensimmäisessä tapaamisessa 20.8.2008 jaettiin käsikirjoitus, roolit ja hallituksen suunnittelema aikataulu sekä esiteltiin työryhmän jäsenet. Tapaamisessa kävi ilmi tärkeimmät näytöksen ajankohdat, joita olivat harjoitusajat, kenraali- ja ensi-ilta, visuaalisen työryhmän tapaamisaika sekä työryhmän yhteystiedot. Visuaalien ryhmän tapaaminen suunniteltiin pidettäväksi 25.8. jolloin esitellään puvustuksen yleiset linjat sekä lavastukselle, maskeeraukselle, että puvustukselle. Tässä työssä visuaalinen työryhmä ei kokoontunut keskenään. Maskeerauksen ja lavastuksen visioita tiedusteltiin ja niistä keskusteltiin. (OTN:n työryhmä. 2008.) Koska suunniteltua tapaamista ei pidetty ja uutta tapaamisaikaa ei sovittu, puvustuksen visiointia ei esitelty koko työryhmälle.

Toinen työryhmän tapaaminen on yleisesti noin kaksi viikkoa käsikirjoituksen jaon jälkeen, joka on visuaalisenryhmän toteutuksen suunnittelu-aika. Tapaaminen oli 26.8, jolloin nähtiin lavastuksen luonnokset ja pienoismalli. Lavastuksen visuaalisuus esiteltiin kuusi päivää käsikirjoituksen jaon jälkeen. Työryhmän tapaamiset pidetään harjoituspäivinä katsomossa, harjoituksia ennen. 26. päivänä aloitettiin pikaluonnoksien tekeminen harjoituksia seuraten. Lisäksi maskeeraajan kanssa keskusteltiin puvustuksen värimaailmasta ja tyylistä. Puvustuksen suunnittelun työvälineet valmistuivat ajallaan, mikä ilmenee puvustuksen aikataulusta. Maskeeraukseen ja roolihenkilöiden hiusten tyyliin ei puvustajalla ollut toiveita. Maskeerauksella oli vapaat kädet toteutuksessa. (Emt.)

Puvustajan ja esiintyjien välisistä tapaamisista sovittiin työryhmän toisessa tapaamisessa. Mittaus- ja sovitusajoista sovittiin henkilökohtaisesti jokaisen esiintyjän kanssa hyvissä ajoin. Tapaamisten aikana vaihdettiin kuulumisia ja esiintyjät valokuvattiin mittataulukoita varten. Valokuvat toimivat muistin ja siluettien suunnittelun apuna. Työryhmän muita tapaamisia ovat harjoitusten seuraaminen kuten kävely- ja kohtausharjoitukset sekä läpimenot. Läpimenoihin osallistui koko työryhmä. Läpimenossa nähtiin esimerkiksi näytöksessä tapahtuneet muutokset ja saatiin yleistä palautetta. Yleisesti kolme viikkoa ennen ensi-iltaa visuaalisen työryhmän tuotokset ovat valmiit näytöstä varten. (OTN:n työryhmä 2008.)

Harjoituksissa puvustaja valokuvasi esiintyjien liikeratoja, joita käytettiin suunnittelun apuna. Lupa kuvaamiseen kysyttiin. 4.10.2008 läpimenon jälkeen pidettiin tärkeä näytöksen kuvauspäivä. Kuvaajana oli OTN:n oma henkilö. Kuvauspäivä on yleensä kaksi viikkoa ennen ensi-iltaa, jolloin on myös puvustuksen määräaika tai pukuharjoitukset. Kuvia julkaistiin OTN:n ilmoitustaulussa, käsiohjelmassa ja internet-sivustoilla. (Emt.)

Lehdistötilaisuus pidettiin 13.10.2008. Tilaisuuteen osallistuivat ohjaaja, sihteeri, äänimies ja puvustaja. Lehdistötilaisuudessa oli mahdollisuus esitellä opinnäytetyönä valmistuvaa puvustusta. Kaksi päivää ennen ensi-iltaa 15.10.2008 pidettiin kenraali-esitys. Puvustus valmistui ajallaan ja puvustoon hankittiin lisäasusteita, kuten alusvaatteita, sukkahousuja ja koruja. Muutoksia jouduttiin tekemään vielä ken-raalin jälkeen. (Emt.)

Ensi-ilta pidettiin 17.10.2008. Viimeiset huomioinnit tehtiin puvustuksesta ja katsojien reaktioita tarkkailtiin, miten roolipuvut toimivat. Myös väliajalla kuunneltiin yleisön kommentteja puvustuksesta. Palautetta saatiin riittävästi, jotta tiedettiin, toimiko puvustus. Yleisön reaktioihin oltiin tyytyväisiä. Yleisö koki hauskaksi liikemiesten muuttumisen marsipaanisotilaiksi, joilla oli päällä ylivenähtäneet housut. Näytöksen jälkeen ohjaaja antoi pukeutumishuoneessa palautetta ensimmäisestä virallisesta esityksestä. Esi-tystä ja puvustusta koskevia muutoksia tuli. Erään esiintyjän takki muutettiin mitoille sopivaksi. Näytöksen jälkeen pidettiin perinteiseen tapaan ensi-ilta-juhlat. Tilaisuudessa kysyttiin esiintyjien mielipiteitä pukujen toimivuudesta ja tutustuttiin samalla mui-

hin teatterissa työskenteleviin henkilöihin. OTN:n ensi-illan esityksessä oli kriitikko, joka teki perinteiseen tapaan näytöksestä lehtiarvostelun.

4.3 Pukujen toteutus

Toimeksiannon alussa tiedettiin, että puvustaja vastasi toteutuksesta yksin. Puvustukseen hankittiin avustajaksi ompelija, jonka valinta perustui siihen, että ompelija oli puvustajalle entuudestaan tuttu. Pukuompelijalla on enemmän kokemusta miesten vaatteiden valmistuksesta. Ompelija perehdytettiin puvustamoon. Puvustamossa piti tietää, mitä tehdään ja kuinka paljon sekä mikä pukujen valmistuksen vaikeusaste oli. Näytelmän sisältö ja suunniteltu puvustus esiteltiin ompelijalle. Ompelijan vastualueina olivat miesten pukujen valmistus, kankaiden leikkuu, ompelu ja sovitustyöt.

Puvustus aloitettiin taustatiedon keräämisellä käsikirjoituksen jakamisen jälkeen. Visuaalinen näkemys puvustuksesta tuotiin esiin suunnittelemalla mielikuvataulut. OTN:llä ei ole aikaisemmin tehty mielikuvatauluja. Mielikuvat esiteltiin roolianalyysien yhteydessä esiintyjille. Puvustamon rajallisen tilan vuoksi, visuaaliset kuvat ja muut dokumentit suunniteltiin puvustajan kotona ja valmiit työt säilytettiin esityskansiossa.

Puvustukseen varattua budjettia tiedusteltiin puheenjohtajalta 16.8.2008 pidentyissä tapaamisissa. Kun budjetti varmistui, suunniteltiin puvustuslista. Puvustuslistan avulla nähtiin hankintatarpeet ja valmistuksen työmäärä. Suurten näyttösten vaatteet usein ”tuunataan” eli muutetaan jo olemassa olevia pukuvaraston asuja ja vasta sitten hankitaan lisämateriaalia. Työn määrän tietäminen on äärimmäisen tärkeää, kun hankitaan työntekijöitä. Se mitä ja miten paljon pukuja tehtiin itsenäisesti, vaikutti avustajan hankintaan (OTN:n työryhmä.)

Suunnittelun alussa esiintyjät mitattiin, koska OTN:llä ei ollut erillisiä dokumentoituja esiintyjien mittoja. Jokaisesta esiintyjästä valmistettiin mittataulukko, jossa on kaavoitusvaiheessa tarvittavat mitat kuten yhteystiedot ja vartalo-kuvat (ks. liite 7). Mittojenotossa huomioitiin esiintyjien lähtöpaino, joka tarkistetaan seuraavan näytöksen alussa. Puolella välin harjoituksia huomattiin

erään esiintyjän painon pudonneen, ja hänen asuaan muutettiin mitoille sopivaksi (Emt.)

Kaavoitustyö tehtiin puvustajan kotona. Kaavoituksen apuna käytettiin käsityölehtien valmiita kaavoja, joita kuositeltiin haluttuun malliin esiintyjien mittojen mukaisesti. Kaavoitusta varten huomioitiin erään esiintyjän tatuoinnit, joista keskusteltiin esiintyjän kanssa. Ohjaajan mielestä ne saivat jäädä näkyviin. Kaavat taltioitiin rooleittain muovitaskuihin ja kansioon. Kaavat löytyvät tarvittaessa näytösکوhtaisesti kasatusta kansioista. Aikaisemmin OTN:llä kaavat taltioitiin kirjekuoriin, joita pidetään pahvilaatikoissa. (Emt.)

Pukujen valmistus aloitettiin puvustamossa. Puvut toteutettiin osittain teatteritekniikalla, jolla tarkoitetaan sitä, että päälliskangas leikattiin yhtä aikaa vuorija/tai lakanakankaan kanssa. Sitten kappaleet huoliteltiin yhteen ja saumat vahvistettiin edestakaisin ompelein, jotta vaatteista tuli kestävä. Huomioitiin materiaalien ominaisuudet harjoitus- ja esityskertojen mukaan, koska vaatteiden piti olla helposti huollettavat. Puvustus ommeltiin sovituskuuntoon. Sovituksen aikana roolivaatteet muokattiin istuviksi. Esiintyjien mielipiteitä ja toiveita huomioitiin ja kuunneltiin tarkasti. Keskusteltiin siitä, miltä vaate tuntui päällä ja vastasiko vaate esiintyjien omia mielikuvia roolivaatteesta. Lisäksi sovituksessa varmistettiin puvustuksen yhtenäisyys ja toimivuus. Sovituksessa ilmeni, että erään asun valmistus teatteritekniikalla oli liian iso ja se pienennettiin esiintyjän mitoille. Kuitenkin työn laatu heikkeni ja asun tuoma mielikuva rikkaasta talousmiehestä muuttui turhuisemmaksi. Tämä ei kuitenkaan haitannut esitystä, koska vaate riisuttiin farssipuvun päältä, mikä jäi jälkeensä mieleen.

Asusteiden hankintaan kului viikko. Suunniteltu materiaalien hankinta piteni viikolla. Viimeistelytöiden aikana työskenneltiin puvustamossa olevassa tilassa, jossa ovat pesu- ja kuivauskone sekä kenkävarasto. Esiintymisasujen viimeistelyssä käytettiin värivarastossa olevia pesuaineita ja kankaanpainovärejä. Väreillä patinoitiin stunttipuvun hame ja pusero. Kaliumpermanganaatilla materiaalia syövytettiin kuluneen, ruskean ja ruosteisen veden väriseksi. Pesukoneväreillä värjättiin neuleliivi. Lisäksi spraymaalilla värjättiin kengät ja

nappeja. Vinkkejä värjäykseen saatiin soittamalla edelliselliselle OTN:n pitkäaikaiselle puvustajalle.

4.4 Harjoitusvaate ja puvusto

Puvustus toteutettiin lyhyellä aikataululla. Pukuvarastosta etsittiin valmiita puvustoa muistuttavia vaatteita, jotka toimivat harjoitusvaatteina ja protokappaleina. Pukuvarastosta otettiin suoraan käyttöön miesten kaksi pukua. Salmelan mukaisesti (2004) myös tässä työssä valmistetut vaatteet otettiin käyttöön heti, jotta ne ehtivät muotoutua ja kulua ennen esityksiä. Harjoitusvaate on näyttelijöille tärkeä, koska harjoitusasu lisää kypsytelyaikaa esiintyjän roolihenkilöön ja lopulliseen pukuun. (Salmela ja Vanhatalo 2004, 68.)

Puvusto voidaan rakentaa minne tahansa sille sopivaan tilaan. OTN:llä puvusto rakennettiin näyttämöllä sijaitsevaan esiintyjien valmistautumishuoneeseen, jossa tapahtuvat myös pukeutuminen, maskeeraus ja meikkaus. Puvuston mukana valmistautumistilaan viedään puvustuslista. Lista muistuttaa esiintyjä ja pukijoita huolehtimaan siitä, että puvut ja asusteet palautuvat esitysten jälkeen kunkin esiintyjän vaatetelineeseen. Puvustuslistaa ei katsottu tarpeelliseksi toimittaa pukeutumistilaan. Puvustaja huolehti puvuston rakentamisesta ja pukujen tarkastuksesta. OTN:llä puheenjohtajan mukaan (2008) tekstiilihuollosta vastaa puvustaja. Esitysten aikana pukujen pukuhuollosta ja säilytyksestä vastaavat esiintyjät itse. (OTN:n työryhmä 2008.)

Näytöksen jälkeen puvustoa ei OTN:llä purettu. Viimeisen esityksen jälkeen huolehdittiin siitä, että puvuston vaatteet palautuvat takaisin puvustamoon, jossa tapahtui vaatteiden pesu ja muu huolto. Huonokuntoiset asut poistettiin ja loput kasattiin pesua varten. Lisäksi katsottiin, että kaikki lainatut vaatteet saatiin takaisin. Näin voitiin varmistaa, että puvut palautuvat myös pukuvarastoon. Puheenjohtajan mukaan (2008) hän huolehti vaatteiden palautuksesta pukuvarastolle ja pesusta. Asiasta sovittiin puhelimesta (OTN:n työryhmä 2008).

5 TUTKIMUSPROSESSI

5.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmäksi valittiin kenttätutkimus, joka on Hirsjärven ja muiden mukaan (2008, 158) kvalitatiivisen tutkimuksen yksi lajityyppi. Luku 3. muodostaa puvustuksen suunnitteluprosessin kokonaisuuden yhdessä tutkimusotteen kanssa. Tämä kohta käsittelee teoreettisia valintoja ja niiden suhteita toisiinsa. Puvustuksen ja näytöksen rakentuminen kuvaavat työn tutkimusotetta, joka muodostaa kokonaisuuden metodologisten menetelmien ja valintojen kanssa. Paula Kyrö (2004) on sitä mieltä, että keskeisin asia teorioiden muodostumisessa on luova mielenkiinto ja motiivi, jotka nojautuvat tutkimuksessa toimeksiantajan yleiseen käytäntöön ja ovat perusteluina uudelle toiminnalle verrattuna aikaisempaan (Kyrö 2004, 64.)

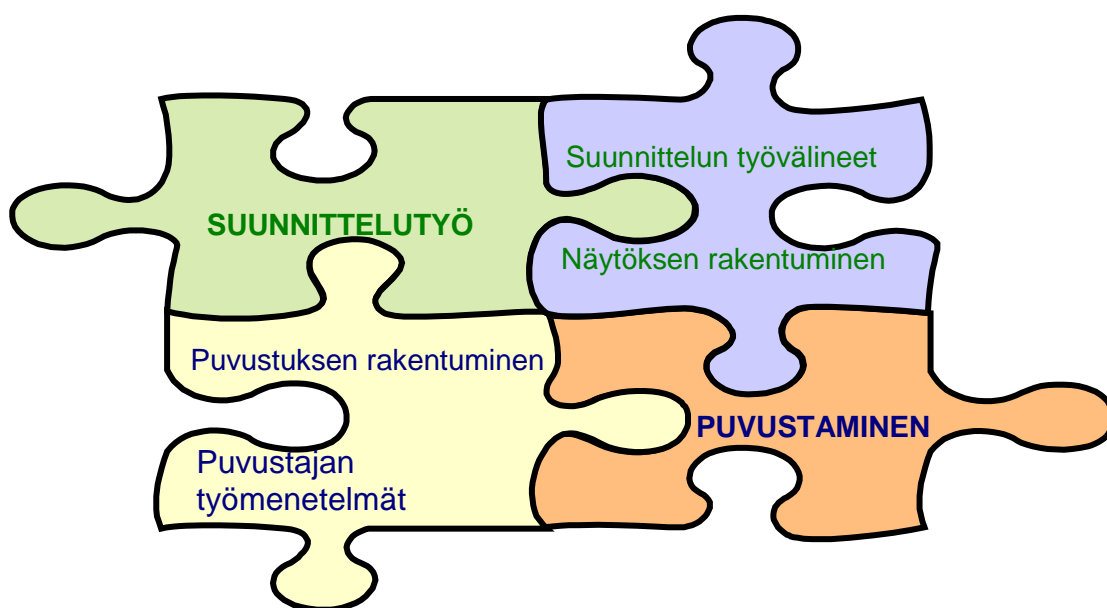
Kyrön teoksessa Haaparannan ja Niiniluodon mukaan (1998) metodologia liittyy tutkimusprosessiin eli tapoihin tai keinoihin, joilla tietoa muodostetaan ja perustellaan. Paula Kyrön mukaan (1998) metodologian ja tutkimuksen välinen vuoropuhelu johtaa teoreettisiin valintoihin, jotka tuottavat näköisiä tuloksia (Emt. 71–72.) Kyrön (2004, 98.) tutkimusmenetelmää seuraavat yksityiskohtaiset säännöt aineiston keruusta ja analyysistä.

5.2 Teoreettinen viitekehys

Luku 4. rajaa tämän työn teoreettisen viitekehysten, joka käsittää käytännön vaiheen menetelmät, joilla puvustus loogisesti toteutettiin. Lähtökohtana tälle tutkimukselle oli todellisen asian kuvaaminen kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Hirsjärven ja muiden (2008) mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä tutkimusaineiston keräämisessä ovat havainnointi ja täydentävän tiedon käyttö. Tutkija pyrkii selvittämään valitun näkökulman avulla tietoa, jonka lähtökohtana on aineiston monitahoinen tarkkailu ja metodien käyttö. Tutkimuksen edetessä tutkimussuunnitelma muotoutuu olosuhteiden mukaan. Lopuksi

tapausta käsitellään ja tulkitaan aineiston mukaisesti. (Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara 2008, 160.)

Kuvio 2. auttoi tutkimusotteen kuvaamisessa ja toimii tämän työn teoreettisena viitekehyksenä. Aineistonkeruumenetelmällä puvustuksen näkökulmaa rajattiin eri aihealueiksi. Viitekehyksen suunnittelussa sovellettiin Hirsjärven ja muiden (2008) teoriaa laadullisesta tutkimuksesta.

KUVIO 2. Tutkimustyön teoreettinen viitekehys.

5.3 Aineistonkeruumenetelmä

Aaltolan ja Vallin (2007) mielestä olennaista on, että aineistoa kerätään tapauksesta. Aineistonkeruussa voidaan käyttää useita menetelmiä, joilla kuvataan tutkittavaa ilmiötä. (Aaltola & Valli 2007, 185.) Tapaustutkimuksessa on tärkeää selvittää tutkimusprosessi, jolloin lukija ymmärtää, miten johtopäätöksiin on päästy ja voi arvioida, onko tutkimus luotettava.

Aaltolan ja Vallin teoksessa Stoeckerin mukaan (1991), tutkimuksen ominaispiirteitä voidaan pitää teorian vahvaa osaa ja tutkijan osallistuvaa toimintaa.

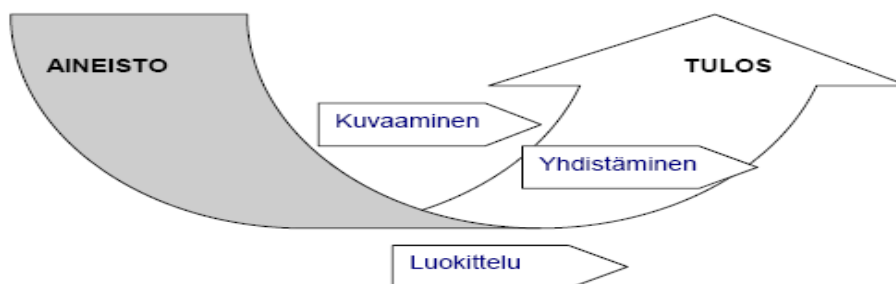
(Emt. 186 – 188.) Aineistonkeruun perusmenetelmiä ovat kysely, haastattelu, havainnointi ja dokumentointi. Hirsjärven ja muiden (2008) mielestä havainnointi voi olla systemaattista ja tarkkaan jäsenneltyä tai vapaata toimintaa. Osallistuvalla havainnoinnilla on tyypillistä, että tutkija tekee kenttätutkimusta tarkkailemalla. (Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara 2008, 179–211.)

Tutkimusraportin kuvaamisessa yhdistyvät tutkimustulosten esittely ja analyysiosio sekä tulosten tulkinta ja niistä tehdyt johtopäätökset. Toteutusperiaatteena havainnoinnista tehtiin muistiinpanoja, joita lopuksi vertailtiin. Paula Kyrön mukaan (2004, 111–112.) aineiston vertailemisen yhtenä tavoitteena on mallien löytäminen.

5.4 Aineiston analyysimenetelmä

Anttilan mukaan (1996) laadullisella tutkimuksella kuvaillaan ilmiötä yksityiskohtaisesti ja tuodaan tutkittava asia esiin. (Anttila 1996, 132–136.) Tutkimuksen kysymyksenasettelussa sovellettiin Anttilan kuvausta olennaisista tutkimuskysymyksistä, jotka koskivat ilmiön olemusta, käsitystä ja toteutumista (Emt. 168.) Kyrön mukaan yleistä kvalitatiiviselle tutkimukselle on analyysimenetelmän puute, jolla aineistoa kuvataan olemassa olevan mallin mukaan. Kyrön teoksessa Anttilan mukaan (2001) tehtäessä havaintoja tapahtumasta sen omassa ympäristössä, kohdetta tulee tulkita sen omassa olotilassa (Kyrö 2004, 110–115.) Ilmiön kuvaamiseen käytetty aika oli näytöksen valmistusai-ka, joka oli kolme kuukautta.

Analyysin jäsentelyn avuksi tehtiin kuvio, joka auttoi monipuolisen tiedon litte-roinnissa. Seuraavalla sivulla kuviossa 3. on Hirsjärven ja muiden (2008) kuvaus analyysivaiheiden etenemisestä eri toimintojen mukaisesti. Aineiston analyysissä käy ilmi teorian ja aineiston välinen suhde. Analyysin päätavoitteena on tiivistetty yhteenveto tutkimusmenetelmistä. Tutkittava ja analysoitava kohde kuvattiin ja ryhmiteltiin kolmeen osaan. Tutkimusprosessissa tutkimusaineistoa kuvataa analyysin avulla ja luokitellaan opinnäytetyön sisällön mukaiseksi, johon lopuksi yhdistetään muuta lisäaineistoa kuten täydentävää teoriaa lähdekirjallisuudesta.

KUVIO 3. Analyysi vaiheittaisesta etenemisestä (Mukaeltu. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 218.)

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Ensimmäisessä osassa selvitetään, mitkä ovat teatteripuvustuksen eri vaiheet harrastajateatterissa. Tässä keskitytään puvustajan kokemuksiin näytelmän toteutuksen aikana. Toisessa osiossa tarkastellaan, mitä puvustajan työ on harrastajateatterissa. Lopuksi pyritään selvittämään, mitä työmenetelmiä puvustaja käytti OTN:llä.

6.1 Mitkä ovat teatteripuvustuksen eri vaiheet?

Kun harrastajateatterissa toteutetaan näytelmää, on lähtökohtana se, että osalle esiintyjistä teatterin toiminta ja puvustajan työskentelytapa ovat tuttua, kun taas toisille aivan uutta. Työskentelyn työryhmässä tekee mielekkääksi reipas ja lämminhenkinen ilmapiiri. Seuraavissa kappaleissa on selvitetty, mitä aloittavan puvustajan tulee tietää teatteritoiminnasta ennen olennaista puvustuksen mukaantuloa ja sen rakentumisesta. Vastaukset tutkimuskysymykseen 1. saatiin tarkastelemalla teorioita teatteritoiminnasta ja puvustamisesta (ks. luku 2). Tutkimusvastauksilla esiin saatu tieto käsittää sekä näytöksen, että puvustuksen rakentumisen.

A. Tutkimus osoittaa, että näytöksen rakentumisessa on kolme tärkeää vaihetta. Aluksi tulee hahmottaa ja ymmärtää teatterin ja työryhmän toimintamalli. Tämän jälkeen perehdytään näytöksen taustatietoihin. Seuraavaksi huomioidaan ohjaajan ja visuaalisentyöryhmän visiot käsikirjoituksesta mielikuvien avulla, joita puvustaja myöhemmin analysoi. Jotta valmistus ja toteutusvaihe saadaan sujuviksi, on huolehdittava työryhmän tapaamisista, tiedonkeruusta ja tiedottamisesta.

Näytöksen valmistusprosessin tuotoksia ovat teatterin ja visuaalisen työryhmän toiminta, etenkin alkuvalmistelut. Näiden avulla tulkitaan näytelmätekstiä sekä luodaan ja rakennetaan näytös. Merkittäviä asioita puvustajalle ovat myös ohjaajan käyttämät työvälineet kuten kohtauskartta ja roolianalyysit. Konkreettisenä valmistusprosessin tuotoksena on tutkimuksen tuottama kuvio 1. Teatteriesityksen valmistusprosessi (ks. sivu 10).

B. Tutkimus osoittaa, että teatteripuvustuksessa on kolme tärkeää ideointiaiheen suunnitteluvaihetta. Aluksi tulee hahmottaa puvustajan suunnittelu sekä näytöksen rakentumisen vaiheet ajallisesti. Seuraavaksi huomioidaan pukusuunnittelijan tai tässä tapauksessa puvustajan visiot käsikirjoituksesta. Visioita tulkitaan suunnittelun työvälineiden, dokumenttien, visuaalisten taulukoiden ja kuvien keinoin. Jotta puvustuksen analysointi- ja suunnittelun toteutusvaiheesta tulee halutun - ja oikeanlainen, on ideointivaiheessa huolehdittava riittävästä taustatiedon hankinnasta, harjoituksiin osallistumisesta sekä puvustuksen työvälineiden käytöstä.

6.2 Mitä puvustajan työ on harrastajateatterissa?

Tutkimus osoittaa, että puvustuksen rakentumiseen sisältyy tärkeitä työtehtäviä, jotka sisältävät työvälineitä näytelmätekstin ja mielikuvien tulkintaa varten. Tieto puvustajan työn kuvaamiseksi kerättiin tutkimuksen lähdekirjallisuudesta. Vastaukset tutkimuskysymyksen 2. perustuvat teoriaan pukusuunnittelijan työnkuvasta (ks. luku 2.6) ja puvustuksen suunnitteluprosessista (ks. luku 3.) sekä tutkimustietoon tämän työn farssinäytelmän puvustamisesta (ks. luku 4).

Teatteripuvustajan konkreettiset **työvaiheet** ovat suunnittelu, yhteydenpito, tapaamiset ja puvustuksen toteutus sekä visuaalisen työryhmän tehtävät. Aluksi tulee hahmottaa visuaalisen työryhmän toiminta ja puvustuksen rakentuminen ajallisesti. Töihin kuuluvat valmistusvaiheiden hahmottaminen, kuten pukujen lukumäärä ja työmäärä, joita tulkitaan valmistusvaiheen taulukoitujen *tuotoksien* avulla. Yleisimmät suunnitteluvälineiden taulukot ovat kohtauslanka, roolianalyysit. Seuraavaksi huomioidaan työryhmää koskevien asioiden tiedottaminen, tapaamiset ja sovitukset. Tapaamisten *työvaiheita* ovat esiintyjien mittojen otto, sovitukset ja valokuvaus sekä osallistuminen käsiohjelman kuvakseen ja lehdistötilaisuuteen. Sovituksen aikana laaditaan esiintyjien mitataulukot ja valokuvataan valmis puvusto.

Puvustuksen **työvaiheita** ovat puvuston valmistusvaiheet, valmistusryhmän kokoaminen, viimeistelytyöt sekä avustajan perehdytys näytöksenvalmistukseen. Lisäksi tulee huomioida puvustuksen valmistusryhmän työnimikkeet ja puvuston dokumentointi. Toteutus tapahtuu laadittujen mielikuvien ja valittujen värien ja materiaalien avulla. Näitä tulkitaan *tuotoksien* avulla, joita ovat suunnittelun työvälineet eli pikaluonnokset, visuaaliset mielikuvat ja väriluonnokset. Seuraavaksi huomioidaan materiaalien hankinta esiintymispuvuille, valitut materiaalit ja värit, harjoitusasut ja kengät. Jotta saataisiin aikaan valmis ja onnistunut puvustus, tulee seurata harjoituksia, valmistusta, budjetointia ja palautteita. Lisäksi valmis puvusto rakennetaan ja puretaan

6.3 Mitä työmenetelmiä puvustaja käytti OTN:llä?

Puvustuksen mukaantulo näkyi teatteritoiminnassa, johon osallistuttiin visuaaliseen työryhmään. Työskentely esiintyjien puvustamisessa näkyi eri työvaiheiden ja käytettyjen menetelmien avulla. Tietoa kerättiin puvustuksen aikana tehtyjen havaintojen pohjalta. Visuaalisen työryhmän toiminnasta tehtiin lisäkysymyksiä. Vastaukset tutkimuskysymykseen 3. saatiin tarkastelemalla puvustajan käyttämiä työmenetelmiä ja tutkimuskysymysten 1. ja 2. tuloksia.

Taustatiedon kuvaamiseksi tehtiin kuvio 1. Teatteriesityksen valmistusprosessi. Kuvion suunnittelussa käytettiin Sinivuorten (2007) teoriaa näytelmän

valmistuksesta ja ohjaustyöstä. Puvustuksen suunnittelu-vaiheen taustatiedon kuvaamiseksi tehtiin liitteet 1 – 3. Kohtauslakana, roolianalyysi ja pukuluonnokset. Nämä ovat yleiset puvustajan käyttämät työvälineitä. Liitteiden suunnittelussa käytettiin Thornen (2007) teoriaa ohjaajan ja lavastajan näkökulmista puvustukseen ja OTN:n lavastajan näkemystä puvustuksesta ja farssin piirteistä. La Motten (2001), Pykälän (2006), Levon (2006), Salmelan ja Vanhatalon (2004) teoriaa pukusuunnittelijan työstä. Kokemusperäistä tietoa käytettiin tuotoksien valmistuksessa. Kaikkien taulukoiden ja kuvioiden valmistuksessa käytettiin Excel-taulukko-ohjelmaa, jolla taulukot valmistuivat nopeasti käyttöön.

Puvustuksen suunnitteluprosessin kuvaamiseksi tehtiin taulukot (ks. liitteet 4 – 7) puvustuksen aikataulu, työjärjestys näytöksen rakentumisesta, puvustuslista, roolianalyysi ja mittataulukko. Myös puvustuksen visuaaliseen kuvaukseen tehtiin mielikuvatauluja (ks. liite 8.) Jotta saatiin selkeä kuvaus tapauskohtaisesta puvustamisesta ja sen työvaiheista, huomioitiin työmenetelmien dokumentointi. Liitteiden 4 – 5 suunnittelussa käytettiin apuna Mäkisen ja muiden (2003) tekemää tallennetta OTN:n näytöksestä, OTN:n käytänteitä ja työryhmän aikataulua. Tietoa saatiin myös haastallemalla OTN:n työryhmää. Liitteen 6 suunnittelussa käytettiin Taylorin (1999) teoriaa puvustusjohtamisesta. Liitteen 7 suunnittelussa käytettiin Pykälän (2006) ja Levon (2006) teoriaa teatteripuvustuksesta. Liitteen 8 suunnittelussa käytettiin OTN:n työryhmän yleislinjauksia näytöksestä.

Liitteissä 1 – 2 nähdään taustatiedon keräämisessä yhdistyvän työn hahmottuminen ja analysoiminen. Kohtauslakana järjestyi käsikirjoituksessa esiintulleiden rooliasujen ja asusteiden mukaisesti, 31 kohtausmäärän, 7 esiintyjän ja 90 sivun mukaisesti. Kohtauslakanaa varten ohjaajalta pyydettiin käsikirjoituksen puuttuvat sivunumerot. Roolihenkilöiden ja näytöksen miljööstä esiintulivat tärkeimmät yksityiskohtaiset analyysit, joilla kuvattiin henkilön pukeutumistyyliä, teatteripukuja ja farssirooliasuja. Tietoa analyysihin saatiin käsikirjoituksesta, jota täydennettiin esiintyjien ja heidän kautta saatujen ohjaajan mielikuvien ja roolianalyysien avulla. Roolianalyysit esiteltiin sovituksen yhteydessä esiintyjille ja ompelijalle.

Liitteissä 3 – 4 nähdään miten kokemuksesta lähtevässä työskentelytavassa yhdistyvät työn visuaalinen suunnittelu ja ajankäytön organisoiminen. Kuvista nähdään myös luonnosmainen ja visuaalinen kuvaus roolihenkilön persoonasta ja asujen yksityiskohdista. Kuvien esittäminen jäi työskentelyn aikana vähemmän huomiolle. Puvustusprosessiin kului 9 viikkoa ja työryhmän työskentelyaika oli kaksi kuukautta. Puvustuksen suunnittelu-aika oli kaksi viikkoa ja valmistus seitsemän viikkoa.

Liitteissä 5 – 6 nähdään tutkimusmenetelmiin perustuva tutkimustieto. OTN:n toiminnan kuvauksessa yhdistyvät työryhmän ja visuaalisen työryhmän osat alueet. Puvustuksen työtehtävistä nähdään tärkeimmät vaiheet työryhmän tapaamisten aikana. Puvustuslistasta nähdään suunniteltavan asun valmistustapa, tärkeät huomioitavat muistiinpanot, puvustustyhmän yhteystiedot ja asujen ko-komerkinnät. Puvustuksen aikana puvuista keskusteltiin koko työryhmän kesken. Todettiin, että puvuksesta osa miesten puvuista saadaan teatterin pu-kuvarastosta ja loput valmistetaan. Puvustuslistasta kerrottiin puheenjohtajalle ja sovittiin hänen kanssaan, että puvustaja itse valvoo puvustuslistassa esiintyvien pukujen lopputarkastusta.

Liitteissä 7 – 8 nähdään puvustuksen suunnittelutieto mitoitukseen ja materiaalien ja hankintaan sekä puvustuksen visiointiin. Mittataulukkoa varten tietoa saatiin jokaisesta esiintyjästä henkilökohtaisten mittauskertojen ja sovituksien aikana. Tapaamisten aikana esiintyjät valokuvattiin. Mielikuvataulut hahmotuivat kuvien keräämiseen näytelmän tapahtumapaikasta, esiintyjien työelämästä sekä pukeutumistyylistä.

Tutkimusprosessin kuvaamiseksi tehtiin kuvat 2 – 3. Tutkimustyön teoreettinen viitekehyksen ja analyysin kuvaamisen suunnittelussa käytettiin Hirsjärven ja muiden (2008) teoriaa (ks. luku 5.) Tutkimusote rajautui suunnittelun ja puvustuksen vaiheisiin, joiden avulla kuvattiin näytöksen ja puvustuksen valmistusvaiheita. Lisäksi kuvattiin suunnittelussa käytettyjä työvälineitä ja puvustuksessa käytettyjä työmenetelmiä. Kentältä saatua tietoa tallennettiin päiväkirjamerkintöjen avulla suunniteltuihin taulukoihin. Kenttätyöskentelystä saatujen muistiinpanojen ja havaintojen litterointi oli merkittävää teatteritoiminnan käytännön ja puvustajan toiminnan kuvaamisessa. Tutkimusraportin

jäsentelyssä käytettiin Kyrön (2004) raportointitaulukoita, joiden avulla tuotiin esiin tutkimuksen kirjallinen osuus. Raportin laatimiseen aikaa kului kuukausi.

7 POHDINTA

7.1 Puvustus

Opinnäytetyön aihe puvustus harrastajateatterin haasteena on tarpeellinen teatteripuvustamista aloittavalle ja siitä kiinnostuneelle henkilölle. Työn päätarkoituksena farssinäytelmän puvustaminen toteutui suunnitellun aikataulun mukaisesti. 11 näyttämöpuvun suunnittelu ja valmistuksen määrä koettiin haastavaksi. Haasteellisinta työssä oli hiljaisen tiedon esiintuominen näytelmän valmistusvaiheista ja puvustajan työnkuvasta puvustustusprosessiksi, joka on myös uusi tutkimusprosessin malli. Tieto puvustusprosessin saatiin kuvattua näytöksen valmistusprosessin ja puvustajan työnkuvan avulla.

Tavoitteet oli määritelty tarkasti työn sopimusosapuolien kesken. Päättävöitteenä olivat tutkimusongelman poistaminen ja uuden toimintatavan luominen. Tutkimusprosessin teoreettiseksi lähtökohdaksi sopi kvalitatiivinen tutkimusmuoto, jolla saatiin tutkimusongelma ratkaistua. Tapaustutkimus auttoi lähestymään tutkimusaihetta. Aineistonkeruumenetelmänä vapaamuotoisesti toteutettava ja osallistuva havainnointi tukivat tapaustutkimusta. Tutkimusmenetelmien avulla dokumentoitava tieto teatterin toiminnasta toteutui. Tuotoksien avulla mahdollistetaan toimeksiantajan tehokkaampi ja selkeä toimintatapa, joilla on tarkoitus parantaa puvustuksen valmistusta. Kohderyhmänä harrastajateatterni työryhmä oli oikea valinta.

Tutkimuskysymyksien avulla saatiin selkeä käsitys työn aiheesta ja puvustuksen toteutustavasta. Tulokset analysoitiin vastauksien ja teorioiden avulla. Puutteelliselta aineistolta vältyttiin tutkijan osallistumisella toteutukseen ja havainnointiin. Kysymysanalyysin suhde työssä oli tärkeää. Työssä käsiteltiin kaikkia tutkimuskysymyksien aiheita, joihin saatiin vastaukset. Esiin nousi asioita, joilla oli merkitystä puvustuksen suunnittelutyölle. Tulosten analyysin

ja kolmen tutkimuskysymyksen avulla saatiin kuvattua työn looginen eteneminen sekä teorian ja aineiston välinen suhde tutkimuksen sisällön mukaiseksi. Suunnittelun työvälineiden ja puvustajan metodien kuvaaminen koettiin onnistuneiksi. Puvustajan karkeasuunnittelun tuotokset tuotiin ytimekkäästi esille tutkimuksen liitteiden 1 – 8 ja kuvioiden 1 – 3 avulla.

Tuloksista tehdyt päätelmät kertovat, että tämän tyyppinen työ vaatii suunnittelu- ja valmistuskokemusta. Näytöksen valmistumisen aikana tulee käyttää oikeita työnimikkeitä, jotta yleisesti vältytään tietokatkoksilta ja tiedetään, keneistä työryhmän jäsenestä on kyse. Tämä selkeyttää puvustamossa vastuualueiden ja tehtävien jakautumista sekä työryhmässä tiedonkulkua oikealle henkilölle.

7.2 Puvustuksen haasteet

Teatteripuvustuksen eri työvaiheissa tulee olla tietoa näytöksen suunnittelu- vaiheesta, visuaalisen ryhmän toiminnasta. Keskeisin tieto teatterin toiminnasta on teatteriesityksen valmistusprosessin hahmottuminen (ks. kuvio 1). Visuaalisen ryhmän tiimityöskentelyllä ja ohjaajan työskentelyllä on suuri merkitys puvustuksen suunnitteluun. Puvustajan työstä tulee tietää mitä ja kuinka paljon lähdetään suunnittelemaan ja taitoa puvustustyön toteutuksesta ajallisesti. Tärkeimmät puvustajan työvaiheet ovat ajanhallinta, käsikirjoituksen visiointi ja analysointi. Kokemus teatteripuvustuksesta on eduksi organisoinnissa.

Puvustajan työ harrastajateatterissa on tietää mitä puvustajan suunnitteluprosessissa tehdään ja millä työmenetelmillä puvustus toteutetaan. Tärkeimmät ja yleisimmillä suunnittelun työvälineillä on suuri merkitys ideointivaiheessa. Puvustuksen visioinnin on oltava yhdensuuntainen visuaalisen ryhmän ja ohjaajan mielikuvien kanssa. Työvaiheita ovat kaikki puvustusta koskevat valinnat ja ratkaisut sekä muistia tukevien työvälineiden suunnittelu ja käyttö.

OTN:llä puvustajan käyttämät työmenetelmät pohjautuivat vestonomiopintojen aikana saamaan kokemukseen, mikä nuoudatti teoriaa puvustuksen suun-

nittelumallista ja etenivät intuition mukaisesti. Työskentely oli itsenäistä, jolla esiin tuotiin keskeisin taustatieto näytelmäpuvustuksesta ja puvustusvaiheiden rin-nastumisesta näytöksen kulkuun (ks. liite 5) sekä miten puvustuksessa suun-nittelun työvälineistä käytettiin.

Tutkimustyö eteni pukusuunnittelijoiden käyttämien teorioiden mukaisesti eikä valmistuksessa tietoisesti käytetty valmiita teoriamalleja vaan ne sovellettiin. Puvustuksen toteutuksessa aavustajan osallistuminen koettiin tarpeelliseksi. Tutkimustyö lisäsi tutkijan itsevarmuutta tehdä päätöksiä, tietoa OTN:n käytänteistä ja näkemystä näytöksen rakentumisesta. Lyhyessä ajassa kokemustieto ja asiantuntius pääsivät esiin. Puvustus oli mielenkiintoinen työ ja kokonaisuutena onnistunut. Puvustuksesta opin liitteiden 1, 5 ja 6 valmistuksen, joilla kuvasin näytöksen tärkeimmät etenemisvaiheet, puvustuksen tärkeimmät työvaiheet sekä määrän ja valmistustavan. Tutkimuksen teosta opin käyttämäni puvustusprosessin kuvaamisen ja raportoinnin. Tutkimusmenetelmiä tukivat kohderyhmän tutkimustieto, tiukka tutkimusaiheen rajaus ja riittävän monipuolinen lähde-kirjallisuus. Kirjallisuuden pohjalta puvustus oli helppo luoda ja soveltaa, koska tiedot suunnittelun menetelmistä olivat hyvin samantlaiset mutta näkökulmat eri aihealueilta.

7.3 Työn arviointi

Palautteen perusteella valmis puvusto koettiin onnistuneeksi. Pukujen esiintymiskokonaisuus oli ehyt ja puvut sopivat rooliin ja hahmoille. Puvut korostivat hienosti esiintyjän kävelytyyliä ja fysiikkaa sekä auttoivat eläytymään rooliin ja olivat uskottavia. Rooliasut toimivat vaikka miesten vaateen valmistuksessa oli pieniä hankaluuksia ja työpäivät venyivät pitkiksi. Esiintyjien mielestä tärkeintä asuissa oli liikeratojen tunnistaminen, mikä vaikutti istuvuuteen.

Toiminnan alussa puvustustyöstä yksin vastaamisen koin liian isoksi. Visuaalisen työryhmän hahmottamisongelmasta johtuen suunnittelun esittely jäi osittain pitämättä. Odotin tiiviimpää työskentelyä ohjaajan kanssa ja toimeksiantajalta kaipsin visuaalisen ryhmän toiminnan esittelyä. Ojaajan palaveri tai vastaavasti puvustuksen suunnittelupalaveri korvaisi puuttuvan tiedon. Työ-

ryhmän kuvaamiseksi tietoa saatiin riittävästi. Hienoa oli kuitenkin se, että sain apaat kädet puvustuksen toteutukseen.

Tulosten luotettavuutta pohdiskeltaessa tulee ottaa huomioon, että tutkimus on vain tämän hetken käsitys ilmiöstä ja puvustajan näkemys tapauksesta. Paula Kyrön mukaan (2001, 73) yksityistapauksesta lähtökohtaisin olevia empiirisiä havaintoja ei voida yleistää. Yleistäminen ei ole olennaista tässä laadullisessa ja toiminnallisessa työssä, vaan tutkimus on kertaluonteisesti toteutettu ja yhden henkilön luova toteutus. Aikaisempia tutkimuksia teatteritoiminnasta on tehty kuten Timo Sinivuoren väitöskirja (2007), joka käsittelee taiteellista oppimista teatteriesityksestä. Teos on merkittävä tämän työn teatterinäytöksen valmistusprosessin kuvaamisessa. Puvustusta koskevia tutkimuksia tässä työssä ei käytetty. Sari Salmelan (2004) näyttämöpukuja teos, joka käsittelee Suomen arvostetuimman pukusuunnittelijan 30-vuotisen taiteilijauran valmistamia teatteripukuja, on merkittävä tämän työn puvustajan suunnitteluprosessin kuvaamisessa.

Hyödynnettävä uusi tieto tämän raportin toimeksiantajalle on puvustajan näkökulmasta katsottuna työryhmän toiminnan kuvaus ja kirjalliseen muotoon valmistettujen puvustuksessa käytettävien dokumenttien eli liitteiden, kuvioitten ja taulukoiden sovellettavuus. Puvustajan käytännöntyö on hyödynnettävissä esimerkiksi vaatetusalan opiskelijoille, jolloin raportti sopii tietopohjana mitä tahansa puvustusta suunnitteleville henkilöille, jonka työ vaatii aikataulunmukaista organimoisistystä. Mikäli suunnittelu-aika olisi pidempi, teatteripukujen ideoinnissa voisi korostaa farssin piirteitä. Tutkimus toimii OTN:n toimintamallin kuvaajana ja tietolähteenä. Jatkokehitystä ajatellen teatteripuvustuksen valmistusaikaa voidaan lyhentää käyttämällä puvustuksen näkökulmasta tuotettua tutkimustietoa ja tuloksia.

7.4 Päätäntö

Näyttämö ja erilaisten teatteriasujen toteuttaminen sopii vestonomille. Oma osaaminen riitti erilaisten pukujen suunnittelussa ja toteutuksessa. Kokonaisuutena tehty työ onnistui aikataulun ja resurssien mukaisesti. Tärkeimmät

tehtävät työssä olivat työvälineiden suunnittelu ja puvustusprosessin kuvaaminen. Työvälineiden nopea valmistuminen ja käyttöön otto olivat työskentelyn vahvuuksia. Tämä ilmeni siten, että luotin paljon kokemukseen, tekstin tulkintaan ja teorian tietoon.

Tutkimusprosessin tuotoksena syntyi suunnitteluprosessin kuvaus, joka sisältää tutkimustyön viitekehyksen ja analyysivaiheet. Näiden avulla tulkitsin taustakohtaisen puvustuksen näkökulmaa suhteessa teatteritoimintaan. Teoria-tietous oli puvustajan metodien tulkitsijana, mikä vahvisti näkemystäni puvustajana sekä tutkijana. Nämä auttoivat puvustuksen valmistumisessa. Käsiteltävät tiedot työssä olivat suunnittelun ja organisoinnin hallinta sekä valintojen ja ratkaisujen tekeminen näytöksen valmistumiseksi. Työskentelyyn vaikuttivat henkilökohtaiset näkemykset käsikirjoituksesta, riittävä koulutustausta ja aikaisemmat kokemukset.

Puvustuksen työvaiheiksi muodostuivat taustatiedon hankinta, suunnittelijan työvälineiden eli taulukkopohjien valmistus ja dokumentointi sekä näytöksen ja puvustuksen rakentuminen. Työssä sovellettiin puvustuksen suunnittelumallia. Valmistusvaihe on itsenäistä työtä. Tätä lisää Thornen (2001) teoria siitä, että puvustaja antaa kaikkensa minkä osaa, tekee kaiken mahdollisimman nopeasti, huomioi fyysisen työn ja tuotantoryhmän määrän sekä neuvottelee, tiedottaa, määrää työprosessista ja seuraa budjettia. Valmistunut puvustus on itseni näköinen työ, jossa käytin sopivia valintoja ja mentelmiä. Lopputuloksena syntyneitä tuotoksia voidaan edelleen soveltaa.

Tutkimuksen päätulokset ovat puvustuksen ja raportin aikana syntyneet liitteet, joissa on puvustuksen ja tutkimuksen työmenetelmiä. Tuloksista voidaan päätellä, että työn dokumentointi sujui hyvin. Taulukoista eli työkorteista ja kuvioista tulivat onnistuneen selkeät ja helposti ymmärrettävät. Kaikki syntyneet tuotokset kerättiin mappiin, jossa ne säilyvät näytöskohtaisesti ja ovat myöhemmin helposti saatavilla. Jatkossa puvustusta ajatellen tätä raporttia voidaan käyttää OTN:n perehdysoppaana, joka palvelee uusien työntekijöiden ohjeistajana. Vinkkinä neuvaisin samantyyppistä opinäytetyötä suunnittelevalle henkilölle osallistumaan pelkästään tutkimukselliseen työhön tai valmistukseen, eikä molempiin yhtä aikaa, tällä mittakaavalla.

Johtopäätöksenä puvuksesta haasteellisen teki koko puvustusprosessin kuvaaminen teatteritoiminnassa. Puvustuksen haasteet ilmenivät teatterin työryhmän, visuaalisen ryhmän ja puvustajan välisten vuorovaikutuksien esiintuomisessa. Puvustajan ominaispiirteitä ovat suunnittelun ja valmistuksen osaaminen, yhteistyökyky ja luovuus, joilla pystyy toteuttamaan puvustuksen pienellä budjetilla. Onnistuneeseen puvustukseen päästään, kun osaa organisoida, tehdä nopeita valintoja ja päätöksiä.

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R. 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. metodin valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Juva: WS Bookvelli Oy.

Anttila, P. 1996. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta: taito-, taide-, ja muotoilu-alojen tutkimuksen työvälineet. Helsinki: Akatiimi.

Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Ota-va.

Kontio, N. 2008. Palautekysely puvustuksesta. Sähköpostiviesti 30.11.2008. Oulun Työväen Näyttämön työryhmä.

Kyrö, P. Tutkimusprosessi valintojen polkuna. Hämeenlinna : Tampereen yliopisto, ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus.

La Motte, R. 2001. Costume Design 101. The art and business of costume design for film and television. Studio City, CA : Michael Wiese Productions.

Levo, M. 2006. Teatteripuvustus. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Mäkinen, P. & Heimovirta, J. & Koski, O. 2003. Elektroninen lähde. Cd-rom-levy. Oulun Työväen Näyttämö 100 vuotta. Oulun seudun ammattikorkeakoulu, kulttuurialan yksikkö ja Oulun Työväen näyttämö.

Oulun Työväen Näyttämön työryhmä. 2008. Haastattelu Oulun Työväen Näyttämöltä. Sähköpostiviesti 30.11.2008.

Oulun Työväen Näyttämö. 2008. Ohjelmisto. Kolmen naisen koudussa näytelmä. Viitattu 28.11.2008. <http://www.otn.fi/index.php?p=ohjelmisto>.

Pykälä, T. 2006. Historiallinen teatteripuku. Helsinki: Okko säätiö.

Salmela, S. & Vanhatalo, T. 2004. Näyttämöpukuja. Helsinki : Like.

Sinivuori, P. & T. 2000. Esiripusta aplodeihin: Opas harrastajateatteriohjaajille ja ilmaisukasvattajille. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Sinivuori, P. & T. 2007. Esiripusta arvoihin: toiminnallinen draamakasvatuskirja. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Taylor, R. D. & Chuter, F. & Abel, L. 1999. THEATRE: art in action. Lincolnwood: National Textbook Company.

Thorne, G. 2001. Designing stage costumes. A practical guide. United Kingdom: Ramsbury.

LIITTEET

Liite 1. Kohtauslakana

Syksy 2008. EDWARD TAYLORIN FARSSI, KOLMEN NAISEN KOUKUSSA. © Nina Konto																			
DULUN TYÖVÄEN NÄYTTÄMÖ																			
EN8IHLTA 17.10.2008																			
NÄYTÖS 1.																			
KOHTAUS	Aikusotto	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17	
8IIVUT	1.	1.-7.	8-9	9-11.	11-12.	12-13.	13-20.	20-23.	23-24.	24-31.	31-34.	34-36.	36-37.	37-40.	40-42.	42-47.	47-49.	49-56.	
PAIKKA	Yleinen Olohuone	Kattohuoneisto Parissa																	
ÄÄNET	Olohuone	Vesihana, lämminvesi boileri, ovikello											Puhelin		Kirkaisu				
VALOT		Kohdistus kasvoihin																	
Vuosi	Nyt/aika																		
Vuorokausi	Aikulta																		
Vuoden aika	Kevät																		
ROOLIHENKILOT																			
1. Sir Patridge		x	x	x	x	x		x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	
2. Prout		x	x		x			x	x			x	x	x	x	x	x	x	
3. Astrid			x	x	x	x		x	x	x						x		x	
4. Kibble							x	x											
5. Gillan										x	x			x				x	
6. Louise												x		x	x			x	
7. Berri																			
REKVISIITTA	Viskiä, lasit, baarikaappi Tuoli Paperisloouri	Henkari Pillerirasia		Tablettirasia		Paketti	Kaspinovet	Pensas			työkäuppari kynä ja paperia yliskoulu								Belänpesuharja Ruuvimeisseli
MUUTA	Formaali ja norm.	Riisuu puvun ja paidan									Glimalast Matkalaukku		Louise: kypäyn	Astrid: pukuhame rikki-stunttiversioit					
Puvut ym.	Bisneppuvut Sakku			Aluspaidat+housut				Jakku		G. pun. alushame			Par. pukeutuu Proutin paitaan Pro. pukeutuu konservatiiv. alushousut						
Omat huomiot		Eksottilinen timono											Pyyhe	Henkilvartiokaartin sukkahousutrikoot		2 villaa.		Pyyhe	

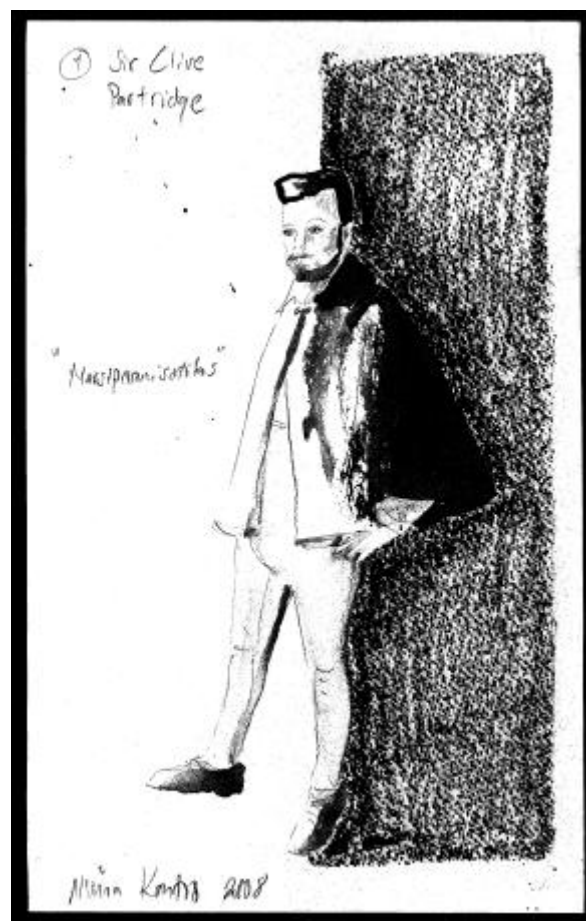
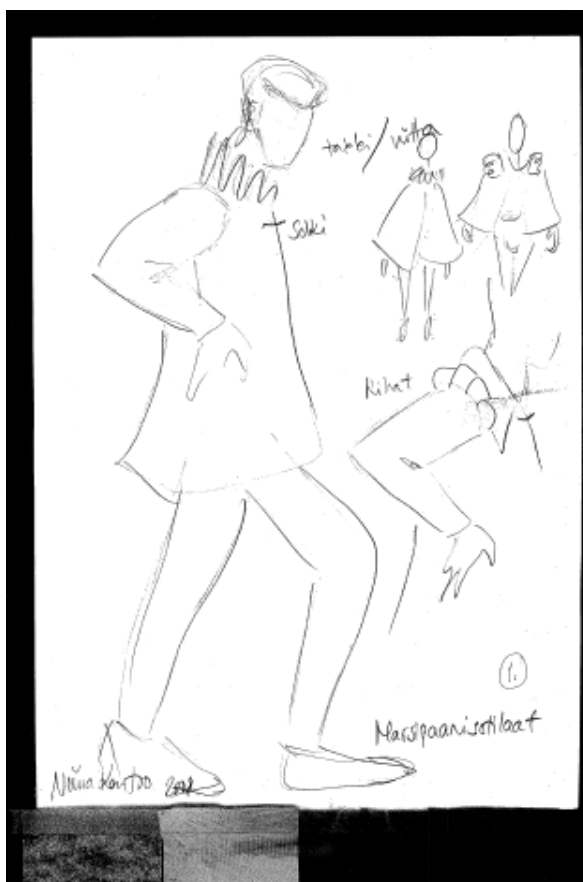
KOHTAUS	18	19	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.
8IIVUT	56-58.	58-62.	62-66.	66-67.	67-69.	69-71	71-73.	73-74.	74-76.	76-81.	81-83.	83-85.	85-89.	89-90.
PAIKKA	Olohuoneessa													
ÄÄNET			Boileri pariahtaa						Ovikello				Abbaa	
VALOT														
Vuosi														
Vuorokausi														
Vuoden aika														
ROOLIHENKILOT														
1. Sir Patridge	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x
2. Prout	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x
3. Astrid	x	x		x							x	x	x	
4. Kibble							x	x				x	x	
5. Gillan	x					x	x				x	x		
6. Louise			x										x	
7. Berri									x	x	x	x	x	x
REKVISIITTA					Konjakkipullo Ensiapulaakku						Pöytäliina			
MUUTA				A. hame noessa				Tunikat villat		A. rintaliivit, pik.housut+ Korsetti				
Puvut ym.				Stunttiversio hameesta + paidasta								A. Oikalaakku Sukkahousuja	B. takki ja muuk. leg.puku hanskat	
Omat huomiot												L. Alushame/yömekko yleinen		

Liite 2. Esimerkki roolianalyysistä

ROOLIANALYYSI		Oulun Työväen Näyttämö		Syksyn esitys 2008 Kolmen naisen koudussa	
ROOLIFAKTAT:					
Esiintyjän nimi:	1. Renne Sänisalmi	2. Jarmo Saurio	3. Hilka Suvanto		
Rooli:	1. Sir Clive Partridge	2. Simon Prout	3. Astrid		
Ikä:	n. 40	n. 42	21 vuotias		
Ulkonäkö:	Lyhyet hiukset, viikset, parta. Tyylikäs	Hiukseton, Silmälasit	Hyväntuokainen, nuori		
Ammatti:	EU:n sisämin. komission eng. jäsen	Eng. Pariisin 3. lähetystösihteeri.	Tulki EU:n sisäministeriössä		
Sivillisäätö:	Naimisissa	Naimaton poikamies	Naimaton		
Sosiaalinen asema:	Ehdolla puheenjohtajaksi vaaleissa	Konservatiiviset tavat	Partridgen rakastajatar		
Henkilöhistoria:	Pitkä ura liikemiehenä	Hieman arka, tunnollinen	Harrastaa kulttuuria, kielitaitoin.		
Tavat:	Aktiivi poliitikko, säättää lakeja, hyvä neuvottelija ja nopea älyinen	Raitis, typerys	Terävä ja viehättävä		
Roolihenkilön asema itseensä:	Vallan tavoittelija	Kunniallinen, arvostaa Kuningataria	Kunnianhimoinen		
Roolihenkilön asema muihin:	2 arvokas, suhde toiseen naiseen	3 arvokas	Mustasukkainen "Mopsista"		
MILJÖÖ- & OLOSUHDEFAKTAT:					
Asuinolosuhteet:	Matkustelee Brysseli, Lontoo	Asuu Pariisissa, vuokraa Max:n asuntoa	Matkustelee paljon		
Asut:	1. Formaali liikemies	1. Liikemiehen puku	1. Hame, pusero		
	2. Eksootinen kimono	2. Henkivartiokaartin sotilas	2. Stuntiversiot		
	3. Henkivartiokaartin sotilas		3. Korsetti ja alusvaatteet		
Rooli:	Korkein virkamies asema	Sihteeri	Tulinen ja intohimoinen nainen		
Pukuväestö ja ompelimo. Sotilaankuja, 90100 Oulu. ©Nilna Kontio Oulun Työväen Näyttämö. Upseerikatu 4, 90100 Oulu. puh. 050 514 7386. www.otn.fi					

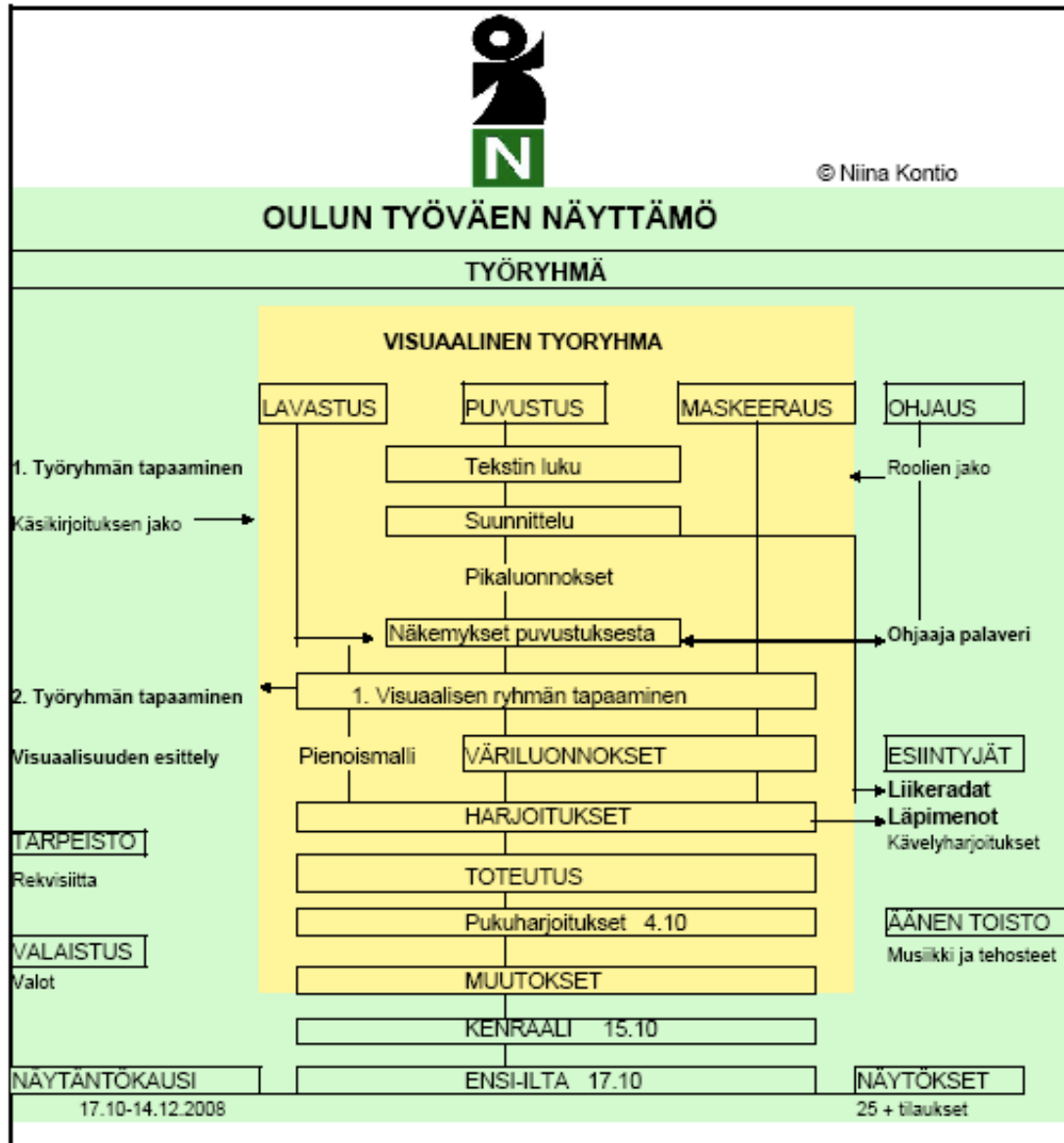
Liite 3. Esimerkki luonnoksista

Liite 4. Puvustuksen aikataulu

PUVUSTUKSEN AIKATAULU																					
Näytös: Edward Taylorin farssi, Kolmen naisen loukussa. Syksy 2008																					
		vko 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 50 51																			
SUUNNITTELUVAIHE																					
Puvustajan mukaantulo 29.7, toteutusryhmän hankinta																					
Käsikirjoituksen ja roolien jako 20.8				X																	
Aikataulun & budjetin teko				X																	
Tekstin luku, käsikirjoituksen purku				X																	
Kohtauslakana					X																
Roolianalyytit					X																
Taustatiedon hankinta alkumielikuviin					X	X															
Harjoitusten seuranta 26.8					X	X															
Pikaluonnokset						X															
Puvustuslista					X																
Harjoitusasut ja kengät valmiina 1-13.9						X	X														
Väriluonnokset 14.9							X														
Mielikuvat 17.9							X														
Valitaan värit ja materiaalit					X																
TYÖRYHMÄN YHTEYDENPITO JA TAPAAMISET																					
Mahd. alkupalaveri & tehtävien sisältö 16.8		X																			
Ohjaajapalaveri 8-13.9																					
Visuaalisen ryhmän tapaaminen, yleiset linjat 25.8																					
Visuaalisen ryhmän luonnosten esittely 26.8					X																
Sopimus toimeksiannosta ja puvustuksen budjetti 13.9							X														
Läpimienot 13,19,28,9.							X	X	X	X											
Pukuharjoitukset 4.10																					
Käsiohjelman kuvaus 4.10															X						
Kenraaliesitys 15.10																					
Lehdistötilaisuus 13.10																				X	
Ensi-ilta 17.10																				X	
Näytökset 17.10 - 14.12															X	X	X	X	X	X	
PUVUSTUKSEN TOTEUTUS																					
Materiaalien ja asusteiden hankinta					X		X	X													
Kaavoitus						X	X														
Kankaiden leikkuu 1.9						X															
Esiintyjien mittojenotto 2.9						X	X														
Esiintyjien valokuvaus 9.9							X														
Avustajan perehdytys 2.10								X													
Ompelu ja puvuston rakennus								X...			Xx	Xx									
Esiintyjien sovitussajat								X	X	X	X	X									
Muutokset ja korjaukset																				X	
Viimeistelytyöt ja patinointi												X									
Puvustuksen deadline 3.10													X								
Tekstilihuolto													X	...							X
Budjetin seuranta & tositteet rahastonhoitajalle. 15.10														X							
Valmiin puvuston kuvaus														X						X	
Puvuston purku ja pukujen palautus																					X
X= Puvustaja Niina Kontio x= Avustaja																					
Pukuvaramo ja ompelimo. Sotilaankuja, 90100 Oulu.		©Niina Kontio																			
Oulun Työväen Näyttämö. Upseerikatu 4, 90100 Oulu, puh. 050 514 7366. www.otn.fi																					

Liite 5. Työjärjestys näytelmän rakentumisesta

Liite 6. Esimerkki puvustuslistasta

PUVUSTUSLISTA		©Niina Kontio					
Näytös: Kolmen naisen koudussa. Syksy 2008.							
Esiintyjä nro: 1.		Renne Sänisalmi					
Roolihenkilö		SIR CLIVE PARTRIDGE					
Puku / tuote	M	O	L	V	K	Muistiinpanot	
1. Formaali bisnespuku							
	x				52	Takki	
	x				50	Housut	
		x				Solmio, musta	
		x			42	Paitapusero valk. Extra pit.hiha	
		x			42	Paitapusero v.sin.	
		x			43	Sukat, musta	
		x			100	Juhlavyö	
					43-44	Kengät, musta, nauhat	
2. Henkivartiokaartin sotilas							
	M	O	L	V	K	Muistiinpanot	
				x		Trikoohousut, v.pun. korkea vyötärö	
				x		Etuvvarustus/munasuojus, kiinnitys tarranauhalla	
				x		Viitta, punainen, kaulus, solki kiinnitys	
		x			L	Aluspaita, valkea, hihatton	
			x			Alushousut, bokserit, omat	
3. Eksoottinen kimono							
	M	O	L	V	K	Muistiinpanot	
			x		L	Kimono, pitkä,	
	x					Höyhennauha, koko etureuna, pääntie ja hihansuut	
<p>M= Muokkaa runko/pukuvaraston tuote O= Osta L= Lainaa V= Valmistetaan K= Koko</p>							
YHTEISTIEDOT							
Puvustaja:		Niina Kontio puh.					
Ompelija:							
Esiintyjä:							
Lainattavan tuotteen omista:							
Pukuvarasto ja ompelimo. Sotilaankuja, 90100 Oulu.							
Oulun Työväen Näyttämö. Upseerikatu 4, 90100 Oulu. puh. 050 514 7366. www.otn.fi							

Liite 7. Esimerkki mittataulukosta

ESIINTYJÄN MITTATAULUKKO			
PITUUUS	MITAT cm	VALMISVAATTEEN KOKO	
alalantion ympärys	105	Puku	C52
etuleveys		Housu	C50
haarapituus		Paitapusero	42Extrapitkä
hihan pituus	70	T-paita	L
jalan ympärys			
jalan pohja	29,5		
kaulan ympärys	42		
kengän koko	43-44		
niskan leveys	22,5		
olan pituus	14,5		
pohkeen ympärys	38		
Polvipituus	48,5		
pään ympärys			
rannekkeen pituus			
rinnan ympärys	104		
rintakorkeus			
selän leveys	40		
sivupituus	104, 125		
vartalon pituus	181		
vyön pituus rinnan alta	97		
vyötärön ympärys	98		
ylälantion ympärys			

mitta, kantapästä varpasiin

mitta, polvi-maahan

mitta vinosti niskasta + ½cm

mitta, niska-vyötärö

sip & mitta, rinnan alta-maahan

Rooli: 1. Sir Clive Partridge
 ESIINTYJÄ: Renne Sänisalmi
 PUH: XXX
 E: renne.sanisalmi@...

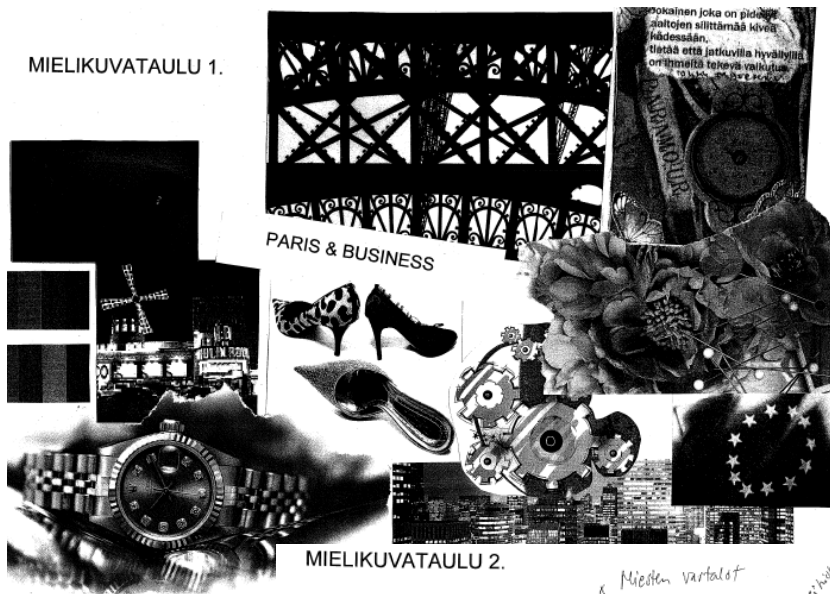
Mittojen ottopäivä: 9.9.08
 Mittaaja: Niina Kontio
 Sovitus päivä: 27.9.08

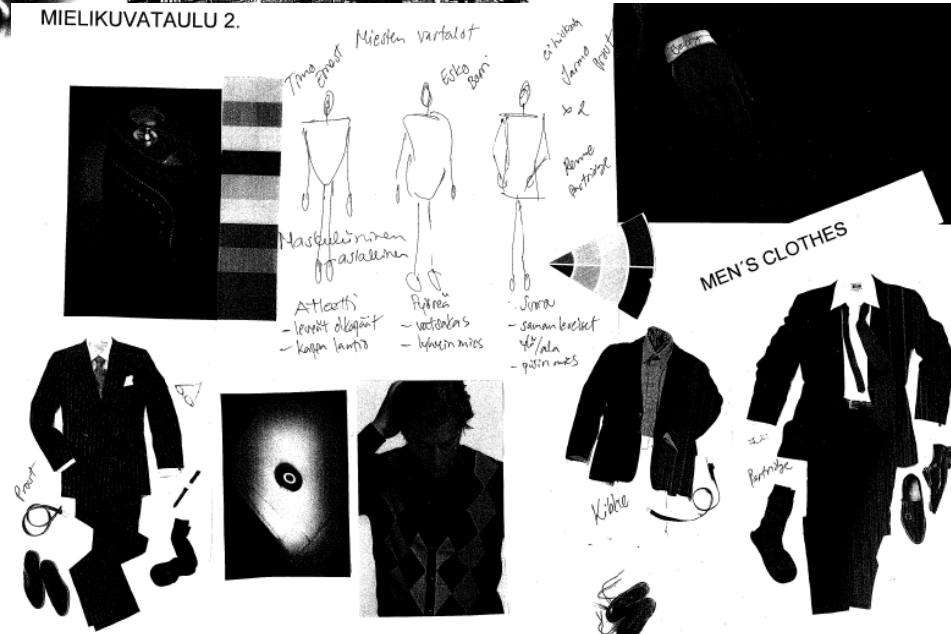

Pukuvarasto ja ompelimo. Sotilaankuja, 90100 Oulu. ©Niina Kontio
 Oulun Työväen Näyttämö. Upseerikatu 4, 90100 Oulu. puh. 050 514 7366. www.otn.fi

Liite 8. Mielikuvataulut

MIELIKUVATAULU 1.

MIELIKUVATAULU 2.

MIELIKUVATAULU 3.

